

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Sotsioloogia, sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava

Stella-Lotta Aria

VEERANDEAKRIIS: NOORE NAISE PERSPEKTIIV

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Dagmar Kutsar PhD

Tartu 2017

Autorideklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Stella-Lotta Aria

18.05.17

ABSTRACT

The quarterlife crisis: young women's perspective

The quarter-life crisis is a period of life ranging from the twenties to thirties, in which a person begins to feel doubtful about their own life. Emerging adulthood and all kinds of life events (getting a job, building a family, etc.) can be stressful for a young adult and cause a quarter-life crisis.

The aim of this thesis is to analyse the process of growing into and past adulthood and to find occurrences of quarter-life crisis from the young women's perspectives.

The qualitative study conducts semi-structured interviews with six young women aged 26-27. Thematic analysis is used for analysing the collected data and different categories are found as the result of open coding. The theoretical basis of the thesis is Robinson's (2015) typology of quarter-life crisis: (1) locked-out crisis (2) locked-in crisis.

The analysis is based on young women's interpretations of past, present and future. Findings from the study show that becoming an adult and feeling as one can happen nonconcurrently. It depends on the young adult's personal standards of how they categorize being an adult. Also, there is a difference between being an adult by law and truly feeling and acting as an adult. Youth create the vision of themselves as adults and move cognitively towards that image. Moreover, young person can go through different phases of crisis while emerging into adulthood and while experiencing multiple life changing events. Due to unique life paths, different crisis and managing methods can be observed.

In conclusion and based on this thesis, young adulthood is a complicated time period and its problems and difficulties need more acknowledgement in our society

Keywords: quarter-life crisis, emerging adulthood, locked-in, locked-out, transition

EESSÕNA

Sooviksin südamest tänada oma juhendajat Dagmar Kutsarit, kes oli igati toeks töö juhendamisel, tehes suurepäraseid ettepanekuid. Veerandeakriisist bakalaureusetöö tegemise mõtte andis mulle minu kallis Kristen, kelle ideeta seda käesolevat uurimustööd poleks. Samuti sooviksin tänada kuute vaprat ja tublit noor naist, kes avasid ennast mulle ja panustasid minu bakalaureusetöö valmimisse. Viimaks, sooviksin südamest pai teha oma perele ja kõigile lähedastele, kes on olnud toeks mulle kogu protsessi vältel. Aitäh!

SISUKORD

SISSEJUHATUS	6
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE	7
1.1. Üksikisiku kriis	7
1.1.1. Üksikisiku kriisikäsitlus.....	7
1.1.2. Traumaatiline kriis.....	7
1.1.3. Arengukriis.....	8
1.2. Veerandeakriis	9
1.2.1. Veerandeakriisi mõiste.....	9
1.2.2. Veerandeakriisi lähtekohad.....	11
1.2.3. Veerandeakriisi käsitlus.....	13
1.3. Probleemi püstitus ja uurimisküsimused	16
2. METOODIKA	17
2.1. Metodoloogia valik.....	17
2.2. Uurimuse teoreetiline lähtekoht.....	17
2.3. Andmekogumismeetod.....	17
2.4. Uurimuses osalejad.....	18
2.5. Uurimuse käik.....	19
2.6. Uurimuse eetilise aspekt.....	19
2.7. Analüüsimetod.....	20
3. TULEMUSED	21
3.1. Täiskasvanuks saamine	21
3.1.1. Täiskasvanuks määratlemine.....	21
3.1.2. Täiskasvanuks saamise märgid.....	23
3.2. Enesemääratlus siin ja praegu	27
3.2.1. Oleviku juhtiv tunne.....	27
3.2.2. Oleviku positiivsed aspektid.....	28
3.2.3. Oleviku negatiivsed aspektid.....	29
3.3. Senine täiskasvanuks küpsemine	31
3.3.1. Ootused tulevikule gümnaasiumit lõpetades.....	31
3.3.2. Täiskasvanuks küpsemist toetanud sündmused.....	33
3.3.3. Täiskasvanuks küpsemist takistanud asjaolud.....	35
3.3.4. Toimetulek keerulistes olukordades.....	40
3.4. Tulevikuvision	44
3.4.1. Tulevikuga seotud positiivsed ootused.....	44
3.4.2. Tulevikuga seotud kartused.....	46
3.5. Tugiteenuste vajalikkuse tunnetamine	48
4. ARUTELU	50
5. KOKKUVÕTE	54
KASUTATUD KIRJANDUS	55
LISA 1	59

SISSEJUHATUS

Täiskasvanuks saamine on periood, mis on seotud väga paljude eluväljakutsetega. Seetõttu võib tekkida keerulisemaid ja raskemaid situatsioone noore inimese elus, mis võib vallandada veerandekriisi. Veerandekriis on eelkõige arengukriis, mil võib esineda ka traumaatilise kriisi puhanguid. Eestis ei ole varasemalt veerandekriisi käsitlevaid uurimusi minu teada läbi viidud, mistõttu käesoleva uurimuse puhul on tegemist väiksemahulise pilootuuringuga. Minu uurimuse eesmärgiks on analüüsida täiskasvanuks küpsemise protsessi ja veerandekriisi ilminguid noorte naiste käsitlustes. Seega tulenevalt uurimuse eesmärgist, püstitan kolm uurimisküsimust:

- 1. Kuidas kirjeldavad noored naised oma elu hetkel? (oleviku perspektiiv)**
- 2. Milliste sündmustega seostavad noored naised oma täiskasvanuks küpsemise protsessi? (mineviku perspektiiv)**
- 3. Millisena näevad noored naised ennast viie aasta pärast? (tuleviku perspektiiv)**

Teoreetilises osas käsitlen üksikisiku kriisi, mis jaotub kaheks – arengukriis ja traumaatiline kriis (Cullberg, 1980). Seejärel, annan ülevaate veerandekriisi mõiste olemusest, lähtekohtadest ja kriisikäsitlust. Teises osas tutvustan käesoleva bakalaureusetöö analüüsimeetodeid ning uurimuses osalejaid. Tulemuste osa jaotub viieks: 1) Täiskasvanuks saamine 2) Enesemääratlus siin ja praegu (olevik) 3) Senine täiskasvanuks küpsemine (minevik) 4) Tulevikuvisioon (tulevik) 5) Tugiteenuste vajalikkuse tunnetamine. Lisaks veel arutelu, mis põhineb teoreetilisel raamistikul ja kokkuvõtte uurimusest.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

1.1. Üksikisiku kriis

1.1.1. Üksikisiku kriisikäsitlus

Täiskasvanueas leidub palju erinevaid elusündmusi – abiellumine, lapsevanemaks saamine, tööalased saavutused, vahel aga ka töö kaotus ja töötus, vanavanemate surm ja muud rasked kaotused – , mis kõik on osa inimese elutsüklilist toimuvatest peamistest bioloogilistest ja kultuurilistest üleminekutest (Butterworth ja Harris, 2002: 326). Mõned neist võivad inimeses tekitada positiivset stressi ja teised seevastu võivad mõjuda traumeerivalt (Uljas ja Rumberg, 2002). Sisenemine täisikka ja selles etapis olemine on seotud väga paljude eluväljakutsetega ja seetõttu on võimalus kriisi tekkeks. Käesolevas peatükis käsitlem kõigepealt üksikisiku kriisi, mis jaguneb Cullbergi (1980) järgi kaheks – traumaatiline ja arengukriis.

Üksikisiku kriis kui psüühiline kriis on ajutine ärritatus ja segasuse seisund, mida iseloomustab üksikisiku võimetust tulla toime konkreetse situatsiooniga, kasutades oma tavapäraseid meetmeid probleemi lahendamiseks (Slaikeu, 1990). Ugur (1999) käsitleb üksikisiku kriisi kui loomulikku nähtust inimese eluteel, mis toetab Basavanthappa (2007) seisukohta, et kõik sündmused, mis tekitavad turvatunde kadumise ja katsumusi indiviidi elus, võivad tekitada kriisi. Kriisi situatsiooni erinev käsitlemine on seotud mitmete tegurite koosmõjuga: isiksusetüübist tuleneva eripära, ealiste iseärasuste, eelnevate kogemuste, tervisliku seisundi, kriisimõjude ulatuse ja lähedusastmega (Meel ja Naarits, 2011:1). Seejärel, toimetulek võib olla nii negatiivne kui ka positiivne, sõltuvalt sellest, kuidas inimene oma heaolu subjektiivselt hindab (Slaikeu, 1990) ja kuidas eelnimetatud tegurite koosmõju toimib. Võtan aluseks Cullbergi (1980) kriisijaotuse kaheks – traumaatiline ja arengukriis, et seletada rohkem lahti kriisi olemust.

1.1.2. Traumaatiline kriis

Traumaatilisest kriisist räägitakse, kui juhtub midagi soovimatut või ootamatut ja inimese ellu sekkub tugev väline mõjur – õnnetus või katastroof (Ugur, 1999). Soovimatud sündmused noore inimese elus võivad olla lähedase surm, kodu kaotus, elukoha vahetus, soovimatu rasedus, tööalane ebaõnnestumine, ettenägematu lahkumine partnerist ja kõik muud ootamatud situatsioonid. Mida vähem

kontrollitavana mingit sündmust tajutakse, seda tugevam on stressireaktsioon ja kui indiviid ei saa sündmust kontrollida, siis ei ole võimalik ka takistada neid juhtumast (Uljas ja Rumberg, 2002). Mõnikord võivad sündmused kumuleeruda ning konkreetne, vähetähtsana tunduv sündmus võib esile kutsuda ootamatu tugeva reaktsiooni (Ugur, 1999). Seega, traumaatilist kriisi seostatakse ootamatute ja kontrollile allumatute sündmustega ja seda võib kogeda ükskõik millises elu etapis, sõltumata vanusest (Robinson ja Smith, 2010).

1.1.3. Arengukriis

Küpsemis- ehk arengukriisid on isiksuse arenguga seotud kognitiivsed ja afektiivsed häired (Poal, 1990). Arengupsühholoogias on tuntud Havighursti lähenemine (1961; Knowles 1980:52 kaudu), mille kohaselt iga indiviid peab vastavas arenguetapis täitma teatud arenguülesanded, selleks et saavutada edu järgmisel. Havighurst (1961; Knowles 1980:52 kaudu) toob välja varase täiskasvanuea (19-29 eluaastat) arenguülesanded, nagu näiteks paarilise leidmine, perekonna rajamine, kooselu alustamine, laste kasvatamine, elukutse omandamine ja töö alustamine, kodu ülalpidamine, hingelähedase inimeste grupi leidmine.

Eriksoni(1968) arenguteooria kohaselt arengutaset iseloomustab mingi konkreetne arenguline kriis ja vajadus seda lahendada, mille tagajärjel arenevad uued toimetulekuvahendid. Lisaks veel, et mõista arenguülesandeid kui kriisipunkte, siis me peame leppima mõttega, et igas arenguülesandes võib olla võimalus kriisi tekkeks (Servellen, 1997). Coombs (1999) käsitleb kriisi kui hoiatusi, mis viitavad sellele, et neil on potentsiaali luua negatiivset ja tahtmatut resultaati inimese elus. Seega, ebaõnnestunud lahendused kriisiga toimetulekul pidurdavad indiviidi arengut ja arenguülesannete täitmist järgmisel eluetapil (Servellen, 1997; Eriksoni, 1968), st kui edukad me oleme läbima neid arenguülesandeid, sõltub meie endi füüsilisest ning vaimsest võimekusest ja psühhosotsiaalsest keskkonnast (Servellen, 1997). Järelikult on arengukriisid seotud konkreetsete eakohaste probleemide lahendamise vajadusega, kusjuures probleemid võivad avalduda järk-järgult peale mingite valikute ja kohustuste võtmist oma elus (Robinson ja Smith, 2010).

Arengu- ja traumaatilisel kriisidel on sarnasusi ja erinevusi. Neid kahte iseloomustavad ootamatud sündmused, reaktsioonid, katsed tulla ja muuta kas

ajutiselt või pikaajaliselt indiviidi loomulikku tasakaalu (Servellen, 1997), aga arenguskriisid on seotud eakohaste probleemidega ja traumaatilisi kriise seostatakse ootamatute sündmustega. Clark (2007) leiab, et inimesed saavad hakkama suurte muutustega, keeruliste ja segaste olukordadega nii kaua kui mõned teised eluaspektid jäävad suhteliselt stabiilseks. Sisenemine noorde täisikka, oma koha leidmine ühiskonnas ja erinevate arenguülesannete läbimist arvestades, on selles etapis olemine seotud väga paljude eluväljakutsetega, mistõttu võib tekkida keerulisemaid ja raskemaid situatsioone noore inimese elus – see võib vallandada (veerandea)kriisi.

1.2. Veerandeaakriis

1.2.1 Veerandeaakriisi mõiste

Levinsoni (1986) sõnade järgi noore täiskasvanu teekond võib olla suuresti rahuldustpakkuv armastuse, seksuaalelu, pereelu, tööalaste saavutuste, loovuse ja peamiste elu eesmärkide saavutamisel, aga samal ajal võib olla ka tõsiselt stressirohke. Uuringud kinnitavad, et kui täisealised inimesed mõtlevad oma tähtsate elusündmuste peale, siis kõige rohkem sündmusi jääb just noore täiskasvanu perioodi, sest selles arenguetapis suurem osa inimestest teevad otsuseid, mis on pöördumatud (Martin & Smyer, 1990). Seega, noor inimene peab võtma vastu mingil eluperioodil palju tähtsaid otsuseid, mis tekitab intensiivse sündmuste jada ja see sõltub inimese eripäradest, et kuidas ta neid sündmusi tajub ja käsitleb. Käesolevas peatükis annan ülevaate veerandeaakriisi mõiste olemusest, lähtekohtadest ja kriisikäsitlust.

Atwood ja Scholtz (2008) on leidnud, et noore siirdumise protsessi täiskasvanuks hakati käsitlema aktuaalsemalt 20.sajandi alguses, mil G.Stanley Hall andis välja raamatu, kus räägiti esimest korda nooruse eripäradest ja konkreetsetest käitumismustritest. 1994.aastal võttis Jefferey Jensen Arnett kasutusele termini “tärkamine täiskasvanuks” (*emerging adulthood*), olles üks enim uuringuid teinud teadlane selles valdkonnas koos Oliver Robinsoniga. Aastaid hiljem võtsid esimest korda kasutusele veerandeaakriisi (*quarter-life crisis*) termini Abby Wilner ja Alexandra Robbins (2001), kes peale kooli lõpetamist tundsid suurt segadust oma elus täiskasvanuks saamisel. Nad kirjutasid enesebiraamatu “The quarter life crisis”, mis osutus ootamatult populaarseks, andes ühiskonnale märku, et on palju noori

täiskasvanuid, kes tundsid autoritega sarnaselt. Siit järeldub, et veerandeakriisi mõiste on loodud noorte täiskasvanute oma kogemuste ja segaduste põhjal täiskasvanuks küpsemise teekonnal.

Täiskasvanuks saamist kirjeldatakse kui normatiivset, kuid mitte universaalset eluetappi (Robinson, 2015), mis leiab aset erinevates kultuurilistes, rassilistes ja sotsiaalmajanduslikes gruppides (Tribal, 2015). Altwood ja Scoltz (2008) kirjeldavad seda kui modernset fenomeni, mis esineb ühiskondades, kus lastakse noortel pikemalt ettevalmistuda täiskasvanuks küpsemisel. Seega, lükatakse edasi täielikku pühendumist täiskasvanute rolli ja võetakse seda kui nõ "venimise aega", et avastada erinevaid võimalusi iseenda, õppimise, töö ja suhete vallas (Arnett, 2000; Murphy, Blustein, Bohlig ja Platt, 2010).

Ühiskonnas pole laialdast teadlikkust sihtgrupi määramisel ja samuti ei paiguta uuritav sihtrühm ennast ise nii noorte ega täiskasvanute hulka (Arnett, 2000). Paljud autorid on jõudnud järeldusele, et veerandiga on aeg noorukiea ja täiskasvanuea vahel (Atwood ja Scholtz, 2008; Robbins ja Wilner, 2001; Schwartz, Côté ja Arnett, 2005), mida kirjeldatakse kui subjektiivset nähtust (Arnett, 2000). Samas teadlased ikkagi kasutavad oma uuringutes erinevaid vanusekriteeriumeid, nagu näiteks 18-30 eluaastat (Atwood ja Scholtz, 2008), 18-25 eluaastat (Arnett, 2000), et anda mingi konkreetne raamistik oma uuritavale sihtrühmale. Alles hilistel kahekümnendatel ja varajastel kolmekümnendatel eluaastatel suur osa tõlgendab ennast täiskasvanuna (Arnett, 2000).

Kokkuvõttes, veerandeakriis käsitleb noore täiskasvanu segadust ja kahtlusi uude eluperioodi jõudmisel ehk täiskasvanuks saamisel (Arnett, 2000; Stapleton, 2012). Kuna tegemist on ühelt poolt konkreetse, kuid teisalt subjektiivse eluetapiga, siis veerandeakriisi liigitan eelkõige arengukriisi alla, kus võib esineda ka traumaatilise kriisi puhanguid.

1.2.2. Veerandeakriisi lähtekohad

Schlummer (2006) leiab, et noored inimesed on suurim väärtus ühiskonna ja tuleviku jaoks. Seega, teoreetikud on hakanud viimasel ajal käsitlema üha enam noorukiea ja täiskasvanuea vahelist perioodi (Atwood ja Scholtz, 2008), et mõista noorte käitumismustreid ja nende muutuseid. Kuna siirdutakse ühest eluetapist teise, siis see loob tegureid ja riske, mis võivad viia veerandeakriisini. Arnett (2004) on käsitlenud täiskasvanuks saamise perioodi läbi viie tunnuse, millega tänapäev noor täiskasvanuks küpsemise etapil võib kokku puutuda:

1) Identiteedi otsing (*age of identity explorations*)

Üheks kõige iseloomulikumaks tegevuseks noorel täiskasvanul on pidev eneseotsing (Arnett, 2014), olgu selleks lapsevanemaks saamine, tööle asumine või töötuks jäämine, kõik need sündmused võivad tekitada uusi muutusi isiksuse identiteedis (Butterworth ja Harris, 2002). Eesti keele seletav sõnaraamat (2009) tõlgib identiteeti kui teadmist endast sotsiaalseis olukordades ja suhetes; kui eneseteadvust. Seega, veerandea perioodis noor otsib, kohandab ja katsetab ennast nii uutes kui ka vanades olukordades. Arnett (2000) leiab, et põhilised valdkonnad, millega noor inimene kokku puutub, on suhted, karjäär ja maailmavaated. Juhul, kui noorel on enesemääratlusega probleeme, siis tekib identiteedikriis, kusjuures tänapäeval pole identiteedikriis enam pelk moetermin, vaid ühiskondade sidusust ning inimeste rahulikkude ja ratsionaalset sotsialiseerumist ohustav probleem (Läänemets, 2010).

2) Ebastabiilsuste aeg (*the age of instability*)

Noorel täiskasvanul võib tekkida hetk, mil seni kindlad tulevikuplaanid peab ümber korraldama, selleks et saavutada omi eesmärgid (Tribal, 2015). See võib tekitada noores ebastabiilsuse tunnet, sest kõik ei pruugi alati minna nii, nagu on soovitud või ettekujutatud. Näiteks Zunker (2012:54) on viidanud Superi (1980) tööalase arengu teooriale, mille kohaselt teismeeas hakatakse tegema karjäärilaseid valikuid. Varases nooruses (18-21 eluaastat) indiviid jätkab haridusteed, hakkab omandama kutset, 21-24 eluaasta vahel läheb ta tööle ja võib tihti vahetada töökohti ja viimaks stabiliseerub 25.-35. eluaasta vahel, mil leiab rahuldava töö ja keskendub karjäärile. See teooria toetab noore täiskasvanu aegset aega, mil valikuvõimaluste rohkus võib tekitada segadust ja ebastabiilsuse tunnet noore inimese elus, katsetades erinevaid rolle.

3) Enesele keskendumine (*the self-focused age*)

Lapsed ja teismelised on keskendunud enesele omamoodi ja alati ümbritsevad neid vanemad ja õpetajad, kes loovad reegleid, standardeid ja vajadusel sanktsioone (Arnett, 2005). Täiskasvanud noor eraldub järjest enam laste- ja teismeeas kehtestatud ettekirjutustest. Arnett (2007) tõdeb, et tuleb meeles pidada, et enesele keskendumine ei tähenda alati halvatoonilist isekat käitumist. See tähendab hoopis, et iseseisvumine loob situatsioone, kus indiviid on rohkem enesele keskendunud, võttes rohkem otsuseid vastu iseenda elu korraldamisel (Zorotovich, 2014). Noored täiskasvanud tutvuvad võimalustega, võttes järjest rohkem vastutust ja kohustusi kui kunagi varem, aga samal ajal säilitavad isikliku vabaduse, mis tagab enesele keskendumise võimaluse (Reifman, Arnett jt. 2007) ehk nõ "venimise perioodi".

4) Raskendatud enesedefineerimine (*the age of feeling in-between*)

Küpsemine täiskasvanuks on periood, kus indiviidid ei pea ennast enam noorukiks ega ka veel täiskasvanuks (Arnett, 2014). Arnett (2005) mõtestab, et veerandiga ei saa seostada järgalt traditsionaalsete demograafiliste markeritega, nagu näiteks haridustee lõpetamine, abiellumine, laste saamine, vaid uuringud on näidanud, et tähtsamad on psühholoogilised aspektid, nagu näiteks vastutus iseenda eest ja otsustusvõime, mis tagavad järk-järgult eelnimetatud demograafilised markerid ning tunde, et noor on täiskasvanuks saanud.

5) Võimaluste aeg (*the age of possibilities*)

Noored täiskasvanud näevad seda perioodi kui optimistlikku võimaluste aega ja seda kirjeldatakse kui vajadust leida partner, töö, olla sotsiaalselt kaasatud ja kõik muu, mis kaasneb sisenemisel täiskasvanute maailma (Reifman, Arnett jt. 2007). Juhul, kui pole veel tähtsat otsust tehtud karjääri või partneri osas, noor täiskasvanu on avastusretkel, mis võib avada täiesti uued võimalused tuleviku osas (Tribal, 2015).

Need viis tunnust täiskasvanuks saamise perioodil (Arnett, 2004) võivad olla ootuspärased arengukriisi eelkriteeriumid, mida indiviid kogeb täiskasvanuks saamisel. Juhul, kui neid riske või tegureid hakkab kuhjuma, siis võib tekkida veerandeakriis.

1.2.3. Veerandeakriisi käsitlus

Veerandeakriisile on loodud kahene tüpoloogia Oliver Robinsoni (2015) poolt, kes käsitleb kriisi kahe oleku kaudu: **1) lukustamata olek** - võimetus astuda täiskasvanu rolli (locked-out) **2) lukustunud olek** – võetud rollides lõksus olemine (locked-in).

Lukustamata olek tähendab noorele võimetus leida ligipääs oma unistustes konstrueeritud ideaalsele täiskasvanuks olemisele. Selles etapid kogetakse rahutust erinevate eluaspektide üle, nagu näiteks ei suudeta leida sobivad tööd, hoida lähedussuhteid ja saavutada materiaalselt kindlustunnet. Neid noori võib nimetada NEET (*not in education, employment or training*) noorteks, kes ei õpi, ei tööta ega ei osale tööga seotud koolitustel (Robson, 2008). Kasearu ja Trumm (2013:4) kirjeldavad oma uuringus, et kui varasemalt toimus noorte siirdumine koolist tööle kindlas vanuses ja kindlaid reegleid järgides (näiteks keskkooli lõpetamine 18-aastaselt ja seejärel kõrgkooli astumine või esmakordselt täiskohaga tööle asumine), siis tänapäeval on olukord teistsugune: paljud noored alustavad osaaajaga ja ajutiselt töötamist juba kooliajal, kooli lõpetamisele ei pruugi enam järgneda töö või ülikool, vaid erinevate tegevuste (õppimine, töötamine erinevates vormides, mitteaktiivsus jne) kombinatsioon, milles kiiresti vahelduvad erinevad staatused (lühiajaline töö – õppima asumine – õpingute katkestamine – siirdumine tööle – töö ja õpingute kombineerimine jne). See kinnitab noorte nõ venimist täiskasvanuks ja iseloomustab seda perioodi kui võimaluste ja ebastabiilsuste jadana, kuid võimetusena võtta mõni kindel täiskasvanulik roll.

Lukustunud olek täheldab, et noor on omaks võtnud mõne täiskasvanule omase rolli (pere loonud, töö leidnud), aga ühel hetkel see teda enam ei rahulda. Robinson, Wright ja Smith (2010) töötasid välja varajase täiskasvanuea holistilise mudeli 4 faasi lukustunud perioodile:

1) Lukustunud faas (*locked-in*)

Esimeses faasis ehk lukustunud perioodis noor on võtnud juba mõne täiskasvanule omase rolli, aga ühel hetkel see teda enam ei rahulda (Robinson, 2015). Identiteet on kahestunud – sisemiselt üks, väliselt teine ja sel hetkel, vaatamata negatiivsetele tunnetele ja frustratsioonile, noor ei pea võimalikuks töö või suhte katkestamist, mis tuleneb kohusetundest *status quo* säilitada, kusjuures puudub kindlus, et teissugune

elu oleks parem (Robinson ja Smith, 2010a). Samuti on võimalus, et mõni omaksvõetud roll ei vasta varasematele ootustele või võrdlused eakaaslastega tekitavad nii heaolu kui ka stressi.

2) Eraldumise faas /Aeg maha (*separation/time-out*)

Teises lukustunud oleku faasis inimene distantseerub nii vaimselt kui ka füüsiliselt kohustustest/pühendumustest (suhe, töö, sõprusringkond), tundes intensiivselt kriisi, mis väljenduvad erinevates emotsioonides, nagu näiteks ängistus, kurbus, viha, süütunne. Olukorda dramatiseerib pidev enesehindamine (Robinson, Wright ja Smith, 2010). Põhjusi oma kahtlustele saab otsida kas endas või olukorras - endas võib näha kasinaid võimeid, nõrka iseloomu, vähest pingutust või tahtepuudust ja olukorras võib näha juhust, asjade kokkusattumist, tundmatuid jõudusid ja inimesest sõltumatuid protsesse (Pulver, 1991) . Järk-järgult eraldumine viib teadliku arusaamani, et lahkumine või muutused on võimalikud ja kasvab motivatsioon elu ümberkorraldamiseks (Robinson ja Smith 2010a). Kui lukustunud oleku teise faasi alguses inimene eraldub tahtmatult, siis selle faasi lõpus juba tahtlikult, et võtta aega olla eemal, mõelda ajutisest olukorrast ja välja töötada oma uus algus või muutus (Robinson, Wright ja Smith, 2010).

3) Avastamise faas (*exploration*)

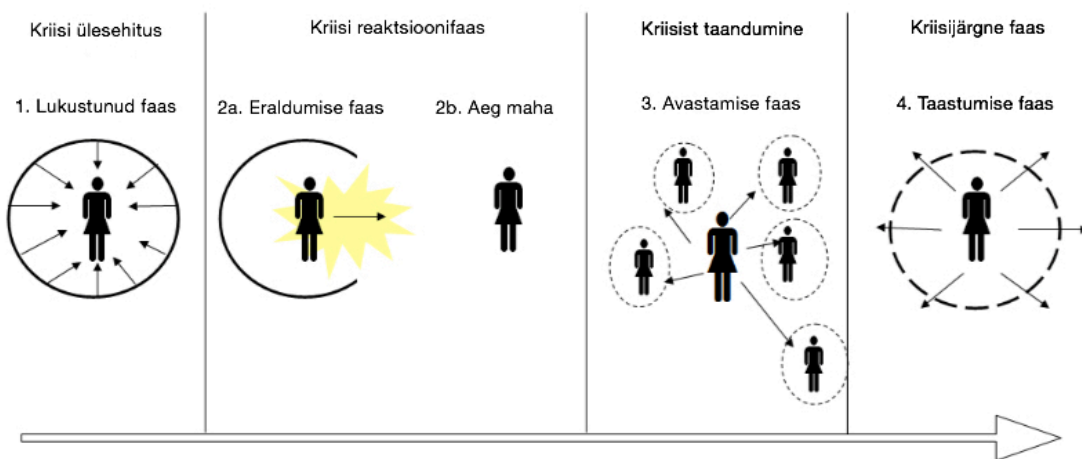
Kolmas lukustunud oleku faas taotleb, et peale eraldust järgneb esialgne katsetamine uutes rollides või suhetes, mis eeldab suuremat rahulolu (Robinson ja Smith, 2010b) Põhiliselt keskendutakse uuele elukorraldusele (Robinson ja Wright, 2013) ja seeläbi eneseotsimisse suhtutakse avastuslikult ja tuntakse ennast mugavamalt kui varem, sest seda faasi nähakse kui teekonda parema tuleviku ja parema iseenda poole (Robinson, Wright ja Smith, 2010). Seega, selles etapis hakatakse tegelema enesetäiendamisega, olgu selleks eneseabiraamatud, spirituaalsuse leidmine, maalikursused või sportimine, indiviid hakkab uuesti hindama elu (Robinson ja Smith 2010a).

4) Taastumise faas (*rebuilding*)

Viimases lukustunud oleku faasis on võetud uued kohustused, jõutud uue pühendumuseni, mis loovad harmoonia tunnet ning indiviidil suureneb eneseteadvus (Robinson ja Smith 2010b). Noore omavalitud teekond on tema enda jaoks siiralt

soovitud ja enam ei mängi rolli see, mida teised temalt ootavad või temast arvavad (Robinson ja Smith 2010a).

Joonis 1 illustreerib Robinson, Wright ja Smithi (2010) varajase täiskasvanuea lukustunud oleku holistilise mudeli nelja faasi. Esimeses faasis toimub kriisi ülesehitus, mil noor tunneb, et mõni täiskasvanule omane roll ei tee teda enam õnnelikuks. Teises faasis on nõ kriisi reaktsiooni faas, mil inimene eraldub teatud kohustustest ja võtab aja maha. Kolmandas faasis individid on läbinud kriisi, eraldunud kohustustest ja katsetab uusi rolle. Neljas, kriisijärgne faas taotleb uut elukorraldust, mis tähendab kõrgemat ja rahuolevamat elukvaliteeti.

Joonis 1. Robinson, Wright ja Smithi (2010) lukustunud faasi kriisikäsitlus.

Kokkuvõtteks, veerandeakriis on arengukriis, mis võib kanda traumaatilise kriisi ilminguid. Täiskasvanuks saamise protsess on võimaluste ja ebastabiilsuse aeg, mil noorel on raske ennast määratleda ja läbi eneseotsingute püütakse leida nõ “ilma maskita” iseennast (Arnett, 2004). Sellel teekonnal on oht kriisi tekkimiseks, kuna olukorrad ja elusündmused võivad olla uued ja inimese tavaline probleemikäsitlus ei pruugi olla toimiv (Slaikeu, 1990). Veerandeakriis oleval inimesel läbib erinevad kriisietapid (Robinson, 2015), mille resultaadiks on rahulolu ja harmoonia oma elukorralduses (Robinson ja Smith 2010b) ja järgmise arenguetappi jõudmine (Havighurst, 1950:52).

1.3. Probleemi püstitus ja uurimisküsimused

Veerandekriis on üksikisiku arengukriis, mil võib esineda ka traumaatilise kriisi ilminguid. Noored täiskasvanud on ühiskonnas väga mitmekesine ja eripalgeline rühm, olles erineva tausta, staatuse, elukogemuste, probleemide ja tulevikuplaanidega (Kasearu ja Trumm, 2013). Iga noor siirdub noorukieast täiskasvanuks ehk ühest eluetapist teise, mis võib luua elusündmuste kuhjumisel riske (veerandea) kriisi ilmnemiseks. Eestis ei ole varasemalt veerandekriisi käsitlevaid uurimusi minu teada läbi viidud (küll on seda tehtud näiteks USA-s), mistõttu käesoleva uurimuse puhul on tegemist omamoodi pilootuuringuga.

Keskendun käesolevas uurimuses noortele naistele. Üheks põhjuseks on eeldus, et veerandekriisi ilminguid võivad sooti olla mõneti erinevad (näiteks naised puudutavad karjääri ja laste saamise teemat erinevalt kui mehed). Teiseks põhjuseks on bakalaureusetöö maht, mis ei võimalda üldistavat ja mahukat uuringut teha. Seega, noormeeste täiskasvanuks küpsemist ja sugude vahelist erinevust loodetavasti käsitlen juba magistritöös

Eestis on 2016. aasta 1.jaanuari seisuga 104692 noort naist vanuses 18-30 eluaastat (Statistikaameti andmebaas, 2016), kellel igaühel on erinev teekond täiskasvanuks saamisel. Minu uurimuse eesmärgiks on analüüsida täiskasvanuks küpsemise protsessi ja veerandekriisi ilminguid noorte naiste käsitlustes. Püstitan kolm uurimisküsimust:

- 1. Kuidas kirjeldavad noored naised oma elu hetkel? (oleviku perspektiiv)**
- 2. Milliste sündmustega seostavad noored naised oma täiskasvanuks küpsemise protsessi? (mineviku perspektiiv)**
- 3. Millisena näevad noored naised ennast viie aasta pärast? (tuleviku perspektiiv)**

2. METOODIKA

2.1. Metodoloogia valik

Käesolevas pilootuuringus rakendan kvalitatiivset uurimismeetodit, mis võimaldab minu uurimuses osalejatel ise oma kogemustest vabalt rääkida. Kvalitatiivne uurimisviis on paindlik, andmestiku poolt juhitud lähenemine, mis sobib väiksearvuliste juhtumite uurimiseks (Hammersley, 2013). Seega, kuna antud uurimustöö uuritav sihtrühm on väiksearvuline, siis see loob võimaluse iga intervjuueeritavaga põhjalikumalt käsitleda erinevaid eluaspekte ja hiljem saadud informatsiooni süvitsi analüüsida. Samuti kvalitatiivne uurimismeetod loob võimaluse uurida intervjuueeritavatele endale tähtsaid teemasid ja leida selles varjatud sõnumeid (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2004).

2.2. Uurimuse teoreetiline lähtekoht

Uurimuse teoreetiliseks aluseks võtan Robinsoni (2015) veerandea kriisikäsitlusest “lukustamata” ja “lukustunud” olekud. Samuti Robinson, Wright ja Smithi (2010) edasiarenduse varajase täiskasvanuea holistilise mudeli 4 faasi lukustunud olekule.

Lukustamata faas tähendab noore võimetust võtta üle mõni täiskasvanule omane roll, olgu selleks töökoha või partneri leidmine. Lukustunud faas käsitleb protsessi, mil noor on küll võtnud endale mõne täiskasvanule omase rolli, aga pole sellega rahul. Lukustunud olekut vaatan selle nelja faasi kaudu: 1) lukustunud faas; 2) eraldumise faas /aeg maha; 3) avastamise faas ja 4) taastumise faas. Veerandekriisi mõistmiseks lähtun ajalisest perspektiivist – minevik, olevik ja tulevik. Suurim rõhuasetus on mineviku perspektiivil, mil noored naised kirjeldavad täiskasvanuks küpsemist ja sellega seotud elusündmusi. Olevik on seotud minevikus langetatud otsustega ehk küpsemise teekonnaga ja noorte naiste visioone tulevikust käsitletlen kui ootuspäraste standarditena.

2.3. Andmekogumismeetod

Täiskasvanuks küpsemise protsess ja sellega kaasnevad sündmused on väga individuaalsed. Tulenevalt uurimuse eesmärgist huvitab mind noore naise täiskasvanuks küpsemisest tervikpildi loomine. Andmekogumismeetodina otsustasin poolstruktureeritud intervjuude kasuks. Lähtun Laherannast (2010: 163), kes tõdeb, et kui inimene jutustab oma elust, siis põimub tema autobiograafias personaalne ja sotsiaalne, minevik, olevik ja tulevik. Intervjuu eelis võrreldes näiteks vaatluse või

küsimustikuga on uurijale suurema ligipääsu võimaldamine tundlikele teemadele (Hirsjärvi jt, 2005). Samuti minu uurimustöös on võimalus, et delikaatsed teemad kerkivad esile, sest käsitlen elulisi ja igapäevaseid nähtusi noore inimese elus. Poolstruktureeritud intervjuu meetodi kasutamine võimaldab lisaküsimuste esitamist, on seetõttu paindlik ja meenutab loomulikku vestlust. Intervjuude läbiviimiseks koostasin intervjuu kava, mille küsimuste järjestust üldjuhul intervjuude läbiviimisel järgisin. Uurimisküsimustest tulenevalt on intervjuu kava jagatud 3 põhiblokki: olevik, minevik ja tulevik (Lisa 1).

2.4. Uurimuses osalejad

Uurimuses osales kuus naist vanuses 26-27 eluaastat. Tegemist on eesmärgipärase valimiga, mille puhul kehtestasin intervjuueeritavate otsimisel kriteeriumid: sugu (naine), vanus (26-30 eluaastat) ja haridustase (vähemalt keskharidus). Kuigi Anett (2000) käsitleb veerandea kriisi alumist piiri alates 18.elusaastast, siis otsustasin piirduda vanusevahemikuga 26-30. Esiteks, Noorsootöö seaduse (2014) järgi on 26-aastane inimene täiskasvanud ning peaks olema iseseisvalt toimetulev. Teiseks on see vanus, kus võiks arvata, et olulisemad siirded lapsest täiskasvanuikka on toimunud ja noored täiskasvanud naised saavad rääkida retrospektiivselt oma teekonnast täiskasvanuks. Kolmandaks, haridustaseme kriteerium võimaldab intervjuueeritavatel rääkida oma kogemusest peale gümnaasiumi alustades sarnaselt ajateljelt. Järgnev tabel 1 kirjeldab osalejate sotsiaaldemograafilisi tunnuseid.

Tabel.1 Uurimuses osalejad.

	Osaleja 1 (I1)	Osaleja 2 (I2)	Osaleja 3 (I3)	Osaleja 4 (I4)	Osaleja 5 (I5)	Osaleja 6 (I6)
Vanus	26	26	26	26	27	26
Haridustase	Kõrgharidus omandamisel (bakalaureus)	Kõrgharidus omandamisel (bakalaureus)	Kõrgharidus (rakenduskõrg)	Kõrgharidus omandamisel (magister)	Kõrgharidus omandamisel (bakalaureus)	Kõrgharidus (bakalaureus)
Töökoht ja töökoormus	Pakub lastehoiu teenust	Assistent	Disainer	Õpetaja	Tugiisik lapsele	Raamatupidaja
Suhtestaatus	Abielus mitmeid aastaid	Vabaabielus mitmeid aastaid	Suhtes lühikest aega	Püsisuhet ei oma	Püsisuhtes mõni aasta	Püsisuhtes mitmeid aastaid
Lapsed	Ootab kolmandat	Lapsi ei ole	Lapsi ei ole	Lapsi ei ole	Lapsi ei ole	Lapsi ei ole

2.5. Uurimuse käik

Uurimuses osalejad leidsin läbi Facebooki kuulutuse ja valisin need, kes kirjutasid esimesena. Kuus intervjuud viisin läbi ajavahemikus 4-11.aprill 2017, kestusega 35 minutit kuni 1 tund. Kaks intervjuud viisin läbi osalejate endi kodus, kaks intervjuud privaatsust pakkuvast bürooruumis, ühe intervjuu osaleja töö juures ja ühe intervjuu vaikes kohvikunurgas. Üks planeeritud intervjuueeritav jäi ootamatult haigeks, kuid teda asendas esialgselt plaanitud intervjuueeritava töökaaslane, kes avaldas ise soovi minu uurimuses osaleda.

Minu eesmärgiks oli luua pingevaba õhkkond, kus intervjuueeritavad saaksid vabalt rääkida oma mõtetest, tunnetest ja kogemustest. Alustasin iseenda tutvustamisest, kirjeldasin uurimust ja seletasin intervjuu kava üldiselt. Seejärel küsisin luba salvestamiseks ja kinnitasin, et kogu informatsioon jääb konfidentsiaalseks ja intervjuueeritav anonüümseks. Kõigepealt palusin intervjuueeritavatel rääkida lühidalt oma eluteest, et nad kohaneksid ja nõ soojeneksid üles. Seejärel viisin läbi intervjuu kolmes blokis (olevik, minevik, tulevik) ja lisaküsimused. Intervjuud sujusid kenasti. Osalejad olid motiveeritud rääkima oma täiskasvanuks küpsemise protsessist, kajastades ise nii positiivsemaid kui ka negatiivsemaid sündmuseid. Samuti olid nad elevil, et nende kogemuste vastu huvi tuntakse.

2.6. Uurimuse eetiline aspekt

Käesolev töö sisaldab delikaatset informatsiooni uuritavate eludest ehk minule kui autorina on tähtis tagada lubatud intervjuueeritavatele anonüümsus ja informatsiooni konfidentsiaalsus ning kokkuvõttes - heaolu. Uuringus osalejate nimesid ma ei avalda, vaid vastajad on kodeeritud intervjuude läbiviimisele vastavalt (I1, I2 jne). Samuti ei olnud intervjuueeritavad kohustatud vastama kõigile küsimustele. Ma andsin neile kinnitust, et osalemine on vabatahtlik ning palusin neil ise tunnetada, et kui isiklikuks nad soovivad mõnest eluaspektist rääkides minna. Eesmärgiks oli tagada, et uurimuses osalejate heaolu ei saaks kuidagi kahjustada. Seega, kõik intervjuueeritavad rääkisid nii põhjalikult ja isiklikult kui ise soovisid ja tõrkeid siin ei tekkinud. Osalejate kirjelduses (tabel 1) ei avalda ma informatsiooni, mille järgi võib intervjuueeritavaid ära tunda ja tulemuste osas esitatud tsitaatides konfidentsiaalsuse põhimõtetest lähtuvalt linnade pärisnimed on varjatud. Transkribeeritud kujul intervjuud on vaid minu käsutuses ja vajadusel jagan seda vaid kodeeritud kujul.

2.7. Analüüsimeetod

Analüüsimeetodiks kasutan temaatilise sisuanalüüsi avatud kodeerimist, mis võimaldab leida intervjueeritavate poolt avaldatud andmetest peituvaid tähendusi. Temaatiline sisuanalüüs keskendub andmete avatusele, rõhutab uurimust kui tundmaõppimise protsessina ega lähtu eelnevatest standarditest ja valmis kontseptsioonidest (Strömpl, 2017). Howitti ja Crameri (2008) lähenemise järgi kodeerisin intervjueeritavate olulisemad mõtted vastavalt uurimuse eesmärgile. Lisaks sellele, kasutades avatud kodeerimist, pidin pöörama lisaks sõnastatud teemadele tähelepanu ka sellele, mis oli intervjueeritavate endi jaoks oluline (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Seega, lasin andmetel ennast juhtida luues erinevaid kategooriaid. Selline lähenemine tingis selle, et käesolevas bakalaureusetöös on tulemuste osa suuremahuline. Autorina tundsin, et paljud teemad on olulised, mida kajastada, sest käsitlen siiski noore naise küpsemise teekonda, mis on osake indiviidi eluloost. Mõningaid teemasid välja jätta oli raske, sest kartsin tervikpilti kaotada. Seega võtan teadliku vastutuse, et käesolev bakalaureusetöö on oodatust pikem.

3. TULEMUSED

Tulemuste esituse olen jaganud erinevatesse teemaplokkidesse, mis on konstrueeritud temaatilist sisuanalüüsi meetodit kasutades. Alustan oma intervjuude analüüsi üldisemal teemal ehk sellest, kuidas nad konstrueerivad täiskasvanud inimest. Seejärel otsin vastuseid uurimisküsimustele, analüüsides noore naise oleviku käsitlemist mineviku kogemuste ja tulevikuvisionide taustal. Tulemuste osa lõpus räägivad intervjuueeritavad tugiteenuste vajalikkusest, mis aitaks paremini toime tulla täiskasvanuks küpsemise teekonnal. Selle teema lisan mõttega, et luua uurimusele praktilist väljundit.

3.1. Täiskasvanuks saamine

3.1.1 Täiskasvanuks määratlemine

Täiskasvanuks küpsemine on ühtelt poolt sotsiaalne nähtus, st pidevalt on ühiskonnas neid, kes on jõudnud seadusest tulenevalt täiskasvanuikka. Teisalt on see eluetapp, mis on möödunud individuaalses ajas. Seadusega kooskõlas on täisealine 18-aastane isik, kellel on täielik teovõime (TSÜS, 2002). Ühiskondliku struktuuri mõttes liigub indiviid lastegrupist täisealiste gruppi, aga samas individuaalse määratluse kohaselt ei pruugi täisealine olla täiskasvanud ehk see protsess ei pruugi olla nõ üleöö toimuv nähtus. Kuidas seadusest tulenevalt täiskasvanuks saamise protsessis noored neid ennast ise määratlevad – veel lapse, lapse ja täiskasvanuna või täiskasvanuna, oleneb mitmetest asjaoludest, mida järgnevalt intervjuude põhjal analüüsin. Küsimuse sisuks oli teada saada noorte naiste enesemääratlusest, kuidas nad määratlevad ennast täiskasvanuna. Uurimuses osalejate vastused jaotusid erinevalt – need, kes tundsid “peaaegu” ja need, kes tundsid “täielikult”, st kes oma individuaalses arengus määratlesid ennast täiskasvanuteks ja need, kes on selles suunas alles teel.

“Peaaegu” täiskasvanud

“Peaaegu” täiskasvanud on noored intervjuueeritavad, kes seadusesilmis on täiskasvanud, kuid enesemääratluse järgi mitte. Analüüsides vastuseid selgus, et vanus ei ole siin määrav ja samas selgus ka ootuspäraselt, enda täiskasvanuks määratlemine ei toimu üheaegselt kindlate kriteeriumite järgi. Näiteks uurimuse kõige vanem osaleja (27-aastane) kirjeldas oma hetkeseisu järgmiselt: *“Veel mitte, on arenemisruumi.. kuna ma olen tudeng, siis kindlust ei ole /---/ et praegu on sellised*

eksprompt võimalused veel olemas.“ (I5). Selgitades lisaks, et ta läheb välismaale kuuks ajaks ja täiskasvanuna ei pruugi selliseid võimalusi pikkade reise näol ette tulla, sest näiteks täiskohaga töökoht ja laste eest hoolitsemine ei võimalda nii paindlikku graafikut. Seega, “peaaegu täiskasvanul” on hetkel paindlik elustiil, mis tähendab, et täiskasvanuks olemist saab näha millegi stabiilse, vähem paindliku ja veel eesootava eluperioodina.

Lisaks sellele tõdesid neiu, et nad ei ole täiskasvanud, sest ollakse oma enesemääratlemisel nn binaarses opositsioonis. Intervjueeritavate vastustest jäi kõlama mõte, et nad on täiskasvanuks saamisel “alles teel”. See tähendab seda, et intervjueeritavad määratlevad ennast samaaegselt nii laste kui ka täiskasvanutena. Kuna eesmärgiks on suunduda perioodi, mis on stabiilsem, paindumatum ja määratletum, siis hetkeline elukorraldus seda veel ei võimalda. “Peaaegu täiskasvanud” tähendab veel-mitte-täiskasvanud, kus ühelt poolt tuntakse ennast lapsena, tahetakse lapsemeelsust säilitada ja teisalt tuntakse ennast täiskasvanuna, mis iseenesest võib tekitada sisemist vastuolu tunnet (kognitiivset dissonantsi).

I4: *“Peaaegu.. ma ei tahakski kunagi, et ma tahaks alati säilitada nagu lapsemeelsust, et ma tean, et see kõlab nagu veidikene imelikult, aga et oleks seda uudishimu ja avastusrõõmu ja rõõmu väikestest asjadest, mida minu meelest on vähe täiskasvanutel /---/.”*

I6: *“Ma tunnen, et ma olen täiskasvanud, aga samas kui ma mõtlen nagu laste peale, siis ma mõtlen, et ma olen ise ka ju laps .. et kuidas ma saan lapsi saada kui ma ise olen laps .. kuigi nagu igapäevaselt ma tunnen ennast küll nagu täiskasvanud, sest ma olen saavutanud asju, mida täiskasvanud inimesed saavutavad, aga ma arvan, et natukene on veel minna, et elukogemust juurde saada.”*

“Peaaegu täiskasvanud” väljendavad selget normatiivsust - laps ei saa last saada. Kuna püütakse kinni hoida veel-laps-olemisest ja ollakse justkui täiskasvanud, siis siin ilmneb vastuolu kahe olemise vahel, mis takistab ühest faasist siirdumist teise ehk ennast täiskasvanuks määratlemist.

“Täiesti” täiskasvanud

“Täiesti” täiskasvanud on seaduse silmis täiskasvanud ja uurimuses ennast sedasi määratlevad neid kinnitasid, et nad ise tunnevad ennast täiesti täiskasvanutena: *“Ma olen viimased umbes poolteist aastat tundnud, et enne seda ei tundnud.”* I2. Selle tunde tagamaaks toodi välja vanemate rahakotist eraldumine ehk majanduslikult iseseisvaks saamine. Samuti neiu, kes väitis ennast täiskasvanuna tundvat tões: *“/---/ nüüd ma küll tunnen, et ma elan sellist täiskasvanu elu, aga enne seda suht pikalt selline tudengielu tunne, mis nagu lõppeski hiljuti.”* I3. Siit joonistub välja ühine muster, mis seostub eelkõige majandusliku iseseisvumisega. Eelnevas alapeatükis kirjeldas kõige vanem osaleja, et ta ei tunne ennast täiskasvanuna, kuna elab tudengielu, millest võib järeldada, et tudengielu lõppemine ei ole alati seotud kooli lõppemisega, vaid tegu on eluviisiga, mis mõjutab täiskasvanuks määratlemist.

Seega, analüüsides vastuseid leian, et noored naised määratlevad ennast erinevalt ja tegelikult ei pruugi sõltuda see vanusest, hariduslikust taustast, töökoha olemasolust, vaid mingist oma personaalsest hoiakust, aspektist või tundest, et milline on täiskasvanud inimene.

3.1.2. Täiskasvanuks saamise märgid

Eelmisest osast selgus, et noored naised määratlevad ennast erinevalt ja seega on neil erinev ettekujutus täiskasvanud inimesest. Intervjuu käigus palusin noortel naistel kirjeldada täiskasvanud inimest ja viidata märkidele, mille järgi võiks otsustada, et tegemist on täiskasvanuga. Selgus üllatavalt palju erinevaid täiskasvanuks olemise aspekte.

Ühiskonnapoolne surve

Ühiskondlikul tasandil rääkides, üks neiu pööras tähelepanu üldisele stereotüüpiseerimisele, mis viitab sotsiaalsete normide mõjutusele. Täiskasvanu on see, kes vastab teatud ühiskondlikele normidele täiskasvanuks olemisest.

I6: *“See on sellesuhtes ühiskonna peale surumine, et mis peaks täiskasvanud inimesel olema olema.. et sa eeldad, et 26 aastane, et tal on olemas töökoht, tal on olemas mingisugune elukaaslane, mõni hakkab juba lapsi planeerima /---/ aga nii ei saa öelda, et elu ei saa paika panna mingisuguse kriteeriumi järgi /---/.”*

Ülaltoodu viitab sellele, et tänapäeva noor tunneb ühiskonna survet, kuid üritab sellest võimalikult palju distantseeruda. Põhjuseks võib olla lisapingetest eemaldumine, sest kui noor inimene tunneb, et tal ei ole mõned sotsiaalsed normid eakohaselt täidetud, siis see võib tekitada liigset stressi.

Vabanemine jäigast haridussüsteemist

Täiskasvanuks saamise märgiks toodi välja, et täiskasvanud inimene ei pea enam plaanipäraselt ja etapiti oma elu elama. Seaduste järgi on koolikohustus kõigil põhihariduse omandamiseni ehk siis 17-aastaseks saamiseni, aga paljud noored jätkavad siiski õpinguid. Õpingute jätkamine peale üldhariduskooli võib viidata kollektiivsele käitumisele, mis omakorda loob käitumist juhtivaid norme.

I3: "Gümnaasiumis oli väga selge, et tuleb gümnaasium ära teha ja ma tundsin, et noh.. see surve oli väga nagu .. keegi ei surunud mulle peale, aga see ei oleks tulnud kõne alla, et ma ei oleks läinud ülikooli, et see oli kuidagi üliloomulik."

Põhiideeks on see, et formaalne haridustee ehk algharidusest kuni (rakendusliku) kõrghariduseni, moodustab aastatepikkuse kindla elutee noorte eludes. Formaalse haridustee lõppemist kirjeldab üks osalejatest kui vabanemist jäigast süsteemist ja ise otsustamise algust, st et mida oma eluga edasi teha.

I3: "Ma ei tee seda tööd nii, et ma teen seda järgmised kaks aastat ja siis tuleb mingisugune uus etapp, vaid ma teen seda nii kaua kui elu näitab või et kõik mis nüüd tuleb, ei ole mingite etappide läbimine või ülesannete tegemine vaid lihtsalt täiesti ise otsustad, et mis edasi saab."

Vabadus otsustamiseks viitab eelkõige iseseisvumisele, mida noores eas vanemate ja jäiga haridussüsteemi tõttu intervjueeritav teha ei saanud.

Majanduslik iseseisvumine

Täiskasvanuks saamist seostasid intervjueeritavad otseselt majandusliku iseseisvumisega. Intervjueeritavate majanduslik iseseisvumine on loonud võimalused oma kodu soetamiseks laenu abiga.

I2: *“Ma arvan, et hästi suur samm on siis, kui sa eraldud vanemate rahakotist täielikult ehk siis sa ei ela seal enam ja nad ei kannu sulle raha enam iga kuu alguses, et see on minu jaoks olnud selline hästi suur edasimineku.”*

I4: *“Kindlasti see, et finantsiliselt sa saad aru, et kuhu kui palju raha kulub ja saad aru, et kui palju sul läheb vaja, et sa suudad ennast majandada .. et see on ilmselt kõige sellisem tähtsam täiskasvanu elu juures, ma arvan, mulle tundub nii.”*

Majanduslikku iseseisvumist võib seostada oma leibkonna rajamisega ja vanemate nõu “tiiva alt” lahkumisega, kas üksi või koos kaaslasega. Samuti on see märk sellest, et ametiasutused (nt pangad) võtavad noort kui toimetulevat inimest ühiskonnas andes laenu.

Lisaks majanduslikule iseseisvumisele toodi välja veel toitumise, kodumasinade ja kodu sisustamise valdkond, mille eelduseks on majanduslik võimekus koduga seonduvaid tarbeid soetada.

Sotsiaalne iseseisvumine: sugulastega suhtlemine ja kaaslase valik

Üheks huvitavaks aspektiks täiskasvanuks saamisel toodi välja, et enam ei liigu sugulastelt saadud informatsioon läbi ema, vaid helistatakse eraldi. Samuti sugulaste võõrustamine iseseisvalt tekitab täiskasvanud tunde. See kattub jällegi majandusliku iseseisvuse saavutamise ja päritolu perest välja asetatud üksuse temaatikaga, kus noort võetakse kui eraldi asuvat leibkonda.

I2: *“See on võib olla selline imelik, aga sulle helistatakse eraldi, mitte nii, et ema kaudu saad teada, et kuule me nüüd lähme pühapäeval tädi sünnipäevale .. vaid sulle helistatakse, et kas sa saad, kas sul on võimalik tulla, et sa oled nagu eraldi perekond.”*

Tegemist võib olla kinnitava märgiga noore täiskasvanu jaoks, mis viitab sellele, et noor on lapsepõlvest välja astunud ja on nüüd üks täiskasvanute seast.

Lisaks veel, oluliseks märgiks täiskasvanuks saamisel on kaaslase leidmine. Uurimuses osalejad on erinevas suhtestaatuses – abielus, pikaajalises suhtes, mõni kuu kestnud suhtes või püsisuhe hetkel puudub. Kaaslase valikul mõtlevad uuritavad

pikemas perspektiivis (näiteks kas kandidaat sobib laste isaks). Vastupidiselt kirjeldati noorusaega, mil oli tähtis, et keegi oleks lihtsalt kõrval.

15: “ Kaaslase valikuna vanemana .. kui mul see eneseleidmine oli möödas, et ma teadsin, et ma tahan sellist inimest, selliste omadustega, kes väärtustab mind, kes on võimeline vastutust võtma. Et juba see kui sa oma kaaslast vaatad pikema perspektiiviga mitte oh ta on nunnu, ta on äge, ta on ilus – läheb! Pigem juba hakkad seda vaatama, et kas ma üldse sobin temaga kokku ja juba mõtled, et kas ta võiks minu laste isa olla.. et seda noorena ei olnud kuni 23-24. aastani.”

Naised on kaaslase valikul valivad, kui nad otsivad püsisuhet, st inimest, kellega luua perekond. Eesmärgiks on kaaslase valikus mitte eksida. Kindlad kriteeriumid kaaslase valikule viitab seegi, et noor intervjueeritav teab, mida ta oma elus tahab ja keda ta endale kaaslaseks soovib, st omab tulevikuvisioni ja teadmisi iseendast.

Personaalne iseseisvumine

Erinevate elusündmustega kokkupuutumisel on noor inimene pidevas arengus ja see mõjutab tema identiteedi kujunemist. Täiskasvanud inimest kirjeldatakse kui küpset isikut: *”Ta üldjoontes teab, et mida ta tahab teha, tal on mingisugune siht, mis on talle oluline ja mille poole ta püüdleb /---/ ta ei sõltu teistest, ta saab vajadusel ise hakkama ja ta oskab elada vastavalt võimalustele ja püüelda parema poole.” II.* Selline määratlus viitab iseseisvale ja eneseteadlikule indiviidile, kes teab, kes ta on ja mida ta elult tahab.

Analüüsist selgus, et täiskasvanuks saamist kogetakse ja nähakse erinevalt intervjueeritavate poolt ja peamised märksõnad on ühiskondlik stereotüpiseerimine ja surve, vabadus otsustada, läbimõeldum kaaslase valik, majanduslik iseseisvumine, sotsiaalne iseseisvumine ja läbi kõigi nende protsesside identiteedi väljakujunemine.

3.2. Enesemääratlus siin ja praegu

Täiskasvanud noored naised rääkisid mulle, kuivõrd nad on rahul oma eluga hetkel ja milliste eluaspektidega nad niivõrd rahul ei ole. Võib oletada, et mõned aspektid on juba elus stabiilsuse saavutanud ja mõned vajavad veel kinnitust, sõltuvalt noore senisest eluteest.

3.2.1. Oleviku juhtiv tunne

Palusin intervjuueeritaval kirjeldada ühe tunde kaudu oma praegust eluetappi. Selgus, et juhtivaks sõnaks osutus rahulolu.

*15: “**Rahulolev**, ma olen lõpuks ometi iseendaga rahul.”*

*14: “Eee.. **vabadus**, jaa.. vaatamata nendele kahetsustele, mis mul on olnud, siis kuidagi see on andnud mulle hästi palju aega ja võimalusi keskenduda iseendale ja teha, mis mulle meeldib ja vabalt avastada igasuguseid erinevaid aspekte ja selliseid asju, mida tahaks teha ja millest ma olen huvitatud.”*

Siinkohal kajastuvad noorte eneseotsingud läbi täiskasvanuks saamise teekonnal, mille resultaadiga on nad rahul. See viitab aja leidmisele iseenda jaoks ja seeläbi enesearmastuse saavutamisele.

Samuti kirjeldati oma praegusesse etappi jõudmist kui vedamist, mis tuleneb tugivõrgustiku olemasolust ja ka õigel ajal õiges kohas viibimisest: *“Mulle tuleb inglise keeles meelde sõna “**lucky**”, aga ma mõtlen, et kuidas seda nüüd eesti keeles öelda, sest õnnelik on veitsa nagu teine.. just see, et on nagu ikka vedanud ka.. et ei ole nagu, et paljud asjad tunduvad... ei ole nagu lüüa rusikaga hullult vastu rinda, et minu tehtud, et palju asju on ikka nii ka, et ikka vedanud ka”* I3. Noor on tänulik oma tutvusringkonnale, kes suunas ja andis võimaluse astuda õigeid samme karjääriredelis, näiteks asuda erialasele tööle, mis tekitab rahulolu.

Kahe lapse ema kirjeldas oma situatsiooni läbi äreva rahulolu, sest kohustusi on palju, aga samas tundus, et kõik ikkagi toimib: *“Need on vastandlikud.. osalt on selline **ärevus**, et kas ma saan hakkama .. ma võtan nagu põhimõtteliselt mitmel rindel.. pean*

asju tegema /---/ teine asi on siukene rahulolu, et tegelikult on asjad paigas ja asjad toimivad”. II.

Leian, et see on loomulik tunne ühe inimese elus, kes ootab kolmandat last ja üritab sellel aastal seitse aastat kestnud bakalaureusekraadi taotlemise ära lõpetada.

3.2.2. Oleviku positiivsed aspektid

Palusin uurimuses osalejatel rääkida, et mis on nende elus hetkel hästi. Intervjueeritavad alustasid olevikust mõeldes positiivsetes toonides, tuues välja erinevaid aspekte. Mõni neiu kirjeldab oma hetkelist eluolu väga positiivsetes toonides, nii nagu kajastus ka eelmises alapeatükis: *“Ma olen 26-aastane ja ma elan ridaelamus, ma ei üüri seda, mul on maja ees auto, mul on töö, ma saan minna, kuhu tahan ja ma tunnen, et ma elan praegu hullult hästi.. aga muidugi on raske, hästi palju väsitav on – noh kool ja töö just, aga muus osas ma nagu tõesti ..lähen õhtul magama ja mõtlen, et küll mul ikka on hea elu. ” I2.* Ta toob ta välja juba stabiilsust tekitavad aspektid oma elus, lisades, et see loob kindlustunnet. Samuti ka teised intervjueeritavad viitasid suurele rahuolutundele: *“Ma peaks ütlema, et praegu ma olen väga rahul kõigega. II.”* ja mainisid nõ “paika loksumise” staadiumit, mis võib viidata jällegi erinevate eluaspektide stabiliseerumise, tekitades sellega püsivamat rahulolu.

Analüüsid intervjuusid selgus, et tihtipeale hakati peale üldise heaolu kirjeldamist esimesena rääkima töö valdkonnast. Eriti tähtis oli erialase töö leidmine, mis tekitab noores inimeses rahulolu.

I3: “A: praegu on kõik väga hästi, mul on hästi hea töökoht, millega ma hästi rahul olen.”

I4: “Võib olla millega ma hetkel kõige rohkem rahul olen ongi töö valdkond, sellepärast et, ma küll töötan poole kohaga, aga sealt kõrvalt on ikkagi igasuguseid tõlketöid, eraõpilasi vahepeal, kes tulevad ja tahavad ehk ühesõnaga tegevust nagu jagub ja see poole kohaga töö mulle ka väga meeldib, et ma olen selle üle hästi õnnelik”

Suure rahulolu tunde taga võib olla raske tööturule sisenemise aspekt, mida noored naised on kogenud minevikus. Kuid kui juba nõ jalg ukse vahel on, siis see tagab ühe eluaspekti stabiilsuse ja suurema rahulolu.

Üheks toredaks teemaks, mida intervjuueeritavad ise teemaks tõid, oli oma (elu)kaaslase kiitmine.

I1: "abikaasaga ma olen väga rahul, tema on selline toetav alati olnud."

I2: "/---/ muidugi elukaaslane, et ta on hästi leplik ja ise hästi .. ma ütleks, et eeskujuks võiks olla paljudele inimestele, et ta on hästi kohusetundlik."

See võib olla märk sellest, et noored on teinud kaalutletud partneri valiku ja neil on kaaslased kindlad tugivõrgustiku osad.

Kokkuvõttes, neid kirjeldasid praegust eluetappi kui vaikselt paika loksumise perioodi, mil kohustuste kõrvalt, mis teinekord on väsitavad, leidub seda sisemist rõõmu, mida varasemal eluperioodil võib olla nii palju ei osatud märgata: "See on ka mingi täiskasvanuks olemise õppetund olnud viimasel ajal, et kui asjad hästi on siis tuleb õnnelik olla .. et nagu rõõmustada sellel ajal ja hetkes elama. I3". Seega neid on üldjoontes õnnelikud ja rahulolevad.

3.2.3. Oleviku negatiivsed aspektid

Eelmises alapeatükis käsitlesin neiude rahulolu ja tundus, et kõik on hästi, aga paratamatult mõned teemad tekitavad ikka rahulolematust. Puudutati üksikuid töö, hariduse, raha ja eraelulisi teemasid.

Kõige vanem intervjuueeritav (27-aastane) on täiskohaga tudeng ja teeb kooli kõrvalt nii palju tööd, et saaks üüriraha kokku. Doktorandi stipendiumit saav elukaaslane aitab tal hetkel ära elatuda. Neil ei ole praegu soodsaid võimalusi oma kodu soetada, kuigi mõtted selles suunas liiguvad. Neiu kirjeldab oma rahulolematust järgnevalt:

I5: Pigem on see, et rahaline pool.. et kuna ma ei saa nii palju käia, ma olen nii vana, siis perekonnalt see eneseuhkus ei luba küsida raha ja kuna ma vanematest ei toetu, siis aitabki mind oma noormees /---/ nooremana, 19-aastasena see ei olnud probleem, aga praegu see on ainus, mis tekitab probleeme. Tahaks ruttu ise oma

kindlat sissetulekut ja kuna kindlat sissetulekut pole, siis me ei saa korterit osta.. sissemakse on olemas, aga meile ei anta laenu.

Siinkohal kajastub ka see, et noor naine tunneb, et ta peab olema iseseisev ja mitte saama vanematelt rahalist abi, mis kohati tingib rohkem kitsikuses elamise, kuid kõigele vaatamata täiskasvanud staatuse hoidmise.

Need intervjuueeritavad, kes pole veel kooli ära lõpetanud või on lõpetamas, toovad välja lõpetamata haridustee kui rahulolematuse allika:

I4: "Ilmselt kool ja et see on jäänud vinduma nii kauaks, ma tean, et see on selliseks probleemiks või nagu raskuseks mitte ainult minule vaid ... vnoh minul on isegi võib olla rohkem suva sellest, aga emal või ka isal mingil määral on ikka see, et nad ikka loodavad mu peale, ainuke laps ja kõik lootused, et tee ära ja miks sa ei tee.. et nad isegi loodavad minust palju rohkem, kui mina pakkuda võiks"

I1: "Hariduse osas.. kui ma saan ülikooli lõpetatud siis on rahulolu väga suur ja siis ma ei taha koolist teada tükk aega mitte midagi"

Siinkohal kajastub intervjuueeritaval (I4) vanemate ootuste täitmise surve, kuigi ta on lõpetanud bakalaureusekraadi, teeb erialast tööd ja on eluga üldjoontes rahul.

Uuritavate sihtgrupist ainsana püsiva suhteta olev neiu kirjeldas oma kurbust eraelulistel teemadel: *"Kindlasti ka mingisugused sellised eraelulised valikud, et kõik siuksed suhted on hetkel nagu hästi kurvad, et sellest ei ole midagi rääkida .. lihtsalt et ei ole."* I4. Siinkohal võib olla tegemist sotsiaalse võrdlusega - intervjuueeritav tunneb, et kõik on suhtes ja tema mitte. Samuti oma roll võib olla ka vanemate surve ja see kõik võib tekitada noores inimeses pingeid.

Kokkuvõttes võib öelda, et intervjuueeritavad järjest enam tunnevad, et nende elu hakkab stabiliseeruma ja nõ paika loksuma. Noortel naistel on mõned rahulolematuse aspektid, mis ei ole veel saanud stabiilset kinnitust.

3.3. Senine täiskasvanuks küpsemine

Intervjueeritavad on peale gümnaasiumi lõppu kogenud elu erinevalt. Eelmises peatükis kirjeldasid nad ennast kui rahulolevaid, siis selles peatükis kirjeldavad nad rahuloluni jõudmise protsessi, mis võib olla päris konarlik. Noored on seisnud vastastikku eriala vahetamisega, käinud välismaal, kolinud, läinud partnerist lahku, otsinud “õiget” töökohta ja seeläbi eneseotsingutega tegelema. Sellega on kaasas käinud uued kogemused, küsimused ja tunded. Uurimuses osalejate vanuse valikul arvestasin sellega, et tihtipeale on oma mineviku sündmustest lihtsam rääkida, kui käsitleda keerulisi teemasid olevikuhinnangutest lähtuvalt. Seda kinnitas ka üks uuritavatest:

I2: “Ma ei tea, et kas ma tollel hetkel oleks tahtnud (rääkida), sest ma olin ikkagi sellises päris raskes olukorras ja ma pigem hoidsin hästi palju endale .. et sellises olukorras mul on paha rääkida, et mul on see halvasti ja see.. et ma võin rääkida, et mul oli see halvasti, aga nüüd on mul hästi.. et see variant sobib mulle rohkem.. et siis ma ei pöe, aga ikkagi siukene häbi ja natukene valehäbi, sest noh hästi paljud inimesed on seisnud selle eest, et on vale eriala valitud või on valesid otsuseid tehtud.. palju hullem oleks see olnud, et kui ma oleksid veel 10 aastat virelenud.”

Järgnevalt käsitlen neiude enda mineviku ehk gümnaasiumi lõpus olnud ootuseid praegusele minale. Lisaks veel analüüsin vastajate retrospektiivset käsitlust oma mineviku teekonnast tänaseni, mil tehti esimesed sammud täiskasvanute maailma.

3.3.1. Ootused tulevikule gümnaasiumit lõpetades

Meil kõigil on omad unistused, ootused ja lootused tulevikuks. Küsimuse sisuks oli teada saada noorte naiste endi nägemus peale gümnaasiumi lõppu tuleviku minale ehk praegusele elukorraldusele. Kohati võib seda seostada minakontseptsiooni ideaalmina pildiga, mis põhineb personaalsetel standarditel ja ootustel iseenda suhtes, aga tuleviku võtmes.

Täiskomplekti ihalus vs. realism

Üldiselt on läbivaks ootuseks olnud nõ “täiskomplekt” elust ehk ülikooli lõpetamine, perekonna loomine, oma kodu rajamine ja hea töökoha saamine.

I4: “Mul oli ikkagi nagu ma arvan, et paljudel selline klassikaline arusaam, et tuled ülikooli ja siis leiad kutid ja saad hariduse ja siis lood perekonna ja oled noor ja kõik on lahe ja... see pole niimoodi läinud, sellemõttes ei ole läinud niimoodi nagu ma arvasin, aga olen mõistnud, et see ei peagi niimoodi minema.”

I2: “kui ma olin 20, siis ma mõtlesin, et kui ma olen 26, siis mul on haridus, töö, esimene laps.. noh nagu ikka”

I6: “praeguses hetkes mõeldes.. siis see ei ole realistlik plaan, et ma mõtlen 19 aastasena, et ma olen 25 või 26 või mis iganes olen, et siis mul on olemas pere, lapsed, oma kodu.. et seda on nagu väga-väga raske saavutada.. et kui tagantjärele võtta”

Teisalt, intervjuude käigus tuli välja, et neiud on leppinud ebarealistlike ootuste purunemisega, sest päris elu keerdkäigud on olnud teised. Üheks tugevaks ootusi mõjutavaks faktoriks on ühiskondlikud stereotüübid, mis tuli nii eelnevast peatükist välja kuid ka seda kinnitavad nõ “täiskomplekti” kirjeldavad noored naised. Samuti on tugevalt mõjutatud noored vanema generatsiooni eeskujust: *“Sellised roosad unelmad olid ikkagi päris tugevad /---/ sa nagu loodad, et kõik läheb nii nagu su vanematel läheb.”* I4. Lisaks veel, ühendades tänapäeva noore inimese ja nende vanemate elutee, siis kohati võib tekkida mitte mõistmise efekt.

I4: “Vahepeal ma olen isaga ka rääkinud, et ta on siuke, et minul sinu vanuselt umbes oli juba kodu ja lapsed ja töö ja lalala, aga siis ma küsin, et kas sa käisid ülikoolis, kas sa käisid kuskil välismaal, kas sa tegid mingit makat (magistrit) või midagi siukest.. et sinna läheb ka ikkagi aega ja siukest pühendumist, et sa ei saagi nii, et umbes kohe hakkad lapsi tegema mingi esimese ettejuhtuvaga (naerab).”

Vastustest kumab muster, et üheltpoolt noortel olid omad unistused praegusele minale, mis tulenevad ühiskonna ootustest ja vanema generatsiooni eeskujust. Neiud mõistavad täiskasvanuks sirgumisel seda, et need unistused ei ole realselt täidetavad muude kohustuste kõrvalt, sest ühiskonnas oma koha sisse seadmine nõuab erinevaid ressursse, et luua vundament oma unistustele (näiteks hea haridus loob ligipääsu paremale töökohale, mis loob võimaluse laenu võtmiseks ja oma kodu soetamiseks). Lisaks sellele teatud pinged vanema generatsiooniga, kes alati ei pruugi mõista noore valikuid ja nõ “venimist” täiskasvanuks. Kokkuvõtlikult võib öelda, et noored tahavad oma vanemate moodi olla ehk nende eeskujul kõike väga noorelt saavutada.

Tänapäeva ühiskond on aga muutunud ja vanem generatsioon ei pruugi aru saada, miks see võimalik pole. See võib tekitada pingeid suhetes ja noores endas.

3.3.2. Täiskasvanuks küpsemist toetanud sündmused

Minevikule mõeldes soovisin teada saada positiivsetest kogemustest noorte inimeste elus. Põhiliselt kirjeldati positiivsete sündmustena haridustee jätkamist, tööalast täiendamist, vanematest eraldi kolimist, oma kodu soetamist, välismaal käimist erinevate eesmärkidega.

Haridustee jätkamine ja erialane töö

Intervjueeritavad alustasid üldiselt rääkimist haridustee jätkamise teemadel: *“Muidugi see oli tore, et ma gümnaasiumi ära lõpetasin.”* I2. ja edasi: *“/---/ astusin ülikooli, sain kenasti sisse tasuta õppesse.”* I1. Ülikooli minekut, kas siis oma kodulinna või võõraste linna, kirjeldati kui uue eluetapina: *“Ma sain eraldi kolida /---/ tulid ikka uued sõbrad, uued tuttavad ja kõik oli põnev.”* I2. Uus keskkond arendab inimese kohanemisvõimet, millega kaasnevad uued (elu)sündmused. Seega, sõltub noorest, et kes-kuidas kohaneb ja muutustega toime tuleb.

Lisaks veel kirjeldati tööalaseid õnnestumisi ja kodu soetamist rõõmuga: *“Ma olen saanud teha erialast tööd ja positiivne elukulg on see, et ma olen ostanud endale enda kodu ja olen alustanud oma ettevõtlusega, millest ma ei olekski oskand unistada või arvata, et nii võib juhtuda”* I6. Neid sündmusi võib lugeda nõ “verstapostideks” ja positiivseteks kinnitusteks noore inimese elus, mis võib tekitada rahulolu tunde, kui neid kuhjub.

Välismaa kogemus

Suurem osa intervjueeritavatest on käinud välismaal nii hariduslikel ja kultuurilistel eesmärkidel kui ka töötamas. Sellist kogemust kirjeldati kui eneseleidmise, vahelduse ja katsetamise ajana:

I3: “See oli ülitore, see oli kuidagi elumuutev kogemus /---/ võib olla see oli hästi hea võimalus kuidagi olla täiesti teises keskkonnas, et sa ei pidanud olema see, mis maski sa olid ette pannud või kelleks sa olid harjunud olema ja sa said nagu natuke rohkem uurida seda poolt, et kuidagi julgelt, et kes tahaksid olla või üldse mingisuguseid teisi külgi endast .. et kuidagi enesekindlusele see mõjus ülihästi.”

Siinkohal noor ütleb lahti vanast kujunenud imidžist, et katsetada uut mina uues keskkonnas, kus teistel puudub teadmine, milline oldi varasemalt. Selline soov võib tuleneda sügavalt isiku seest, kellel on mingisugune ettekujutus uuest ja tahetud minast. Uues keskkonnas on soodsad tingimused uue mina katsetamiseks.

Kuigi vastupidiselt üks neiu just tundis, et välismaal sai ta kinnitust enda varasemalt kujunenud identiteedile:

14: "See võib olla andis mulle kindlust juurde ja süvendas veel rohkem mingisuguseid käitumismustreid või mingisuguseid mõtteid või põhimõtteid, et mis mul varem olid, et kuidas peaks asju tegema .. ma lihtsalt tegin neid asju uuesti, proovisin samu põhimõtteid ja käitumismalle uues keskkonnas, need nagu toimisid ja need võtsingi kaasa, et järelkult saab niimoodi elada ka."

Selline erisugune kogemus võib viidata erinevatele arengustaadiumis olemisele, mille tingimus (välismaal olemine) on sama, aga kogemus erinev.

Erandid

Suurimaks erandiks on 26-aastane noor naine, kes loetles oma positiivsed sündmused ajalisel ja pigem perekonnakeskselt: "2010 lõpetasin ma gümnaasiumi, 2010 astusin ülikooli, 2010 ma abiellusin, 2013 sündis esimene laps, 2015 sündis teine laps ja no korteri saamine kindlasti" II. Siinkohal analüüsid öeldut, intervjuueeritav mainib mitmeid aspekte "täiskomplektist" ehk abiellumine, laste saamine ja kodu soetamine, aga samas on tema enda sõnul tagaplaanil täiskohaga töötamine ja karjääri tegemine, mis ei ole väikeste laste kõrvalt tihtipeale võimalik.

Samuti erandiks on intervjuueeritav, kes pidas positiivseks sündmuseks oma pikaajalise kallimaga lahkuminekut esimesel ülikooliaastal, kirjeldades seda sündmust: "See oli tuult tiibadesse viiv, sest ta tõmbas mind tagasi .. et mul tekkisid uued sõbrad, uued võimalused ja uus töökoht. Ta oli väga domineeriv ja ta kontrollis minu elu, nagu oli trünniv.. ja oli natukene agressiivne ka /---/ ma olin nii roosade prillidega ja armunud, et ma ei saanud sellest tolel hetkel aru." 15. Loomulikult tõdes neiu, et esmalt oli lahkuminek valus, aga tagantjärele vaadates, oli see väga vajalik ja positiivne sündmus enda isiksuse kujunemise teekonnal. See toetab ideed, et

minevikusündmuse näha teinekord täiesti teisiti, kui olevikus mingit situatsiooni tajutakse. Ühe aspekti ebaõnnestumine võib luua uued väljakutsed noorele elus, mis võib saada uue, positiivse mõtestatuse.

3.3.3. Täiskasvanuks küpsemist takistanud asjaolud

Liikudes positiivsetelt mineviku käsitlustelt raskemate momentide juurde, siis noorte naiste elutee on mingite aspektide poolest sarnased ja mingite aspektide poolest erinevad. Täiskasvanuks sirgumise teekonda kirjeldab üks intervjueeritav: *“Isegi kui ma ütlen, et olen rahulolev ja kõik on hea, siis tegelikult on see väga raske, et üleminekud on rasked.. et kas kooli mingisugune vahetus või töökoha leidmine või kui sa tahad kuskile mujale minna maailma avastama või perekonna loomise mõtted ja asjad.”* I6. Selline käsitlus viitab jällegi paljudele elusündmuste toimumisele ja järgnevas alapeatükis käsitleti materiaalseid, töökohaga, eriala vahetamisega, partnerist lahkuminekuga seotud probleeme ehk neid raskemaid teemasid, mida intervjueeritavad ise jutuks töid.

Probleemid eriala õppimisega

Noorte naiste sõnul õige eriala valik osutus ootamatult keeruliseks ja sellepärast eriala vahetamine tõusis hiljem aktuaalseks toetudes intervjueeritavate kogemustele. Lisaks, osad neid kolisid teise linna ülikooli pärast, mis on üks oluline elusündmus, sest see tähendab vanematest eraldumist ja iseseisvamaks saamist. Neid kirjeldasid esmast erialavalikut kui teadmatut valikut:

I6: “Peale gümnaasiumi lõppu alguses ülikooli valik on väga raske, et mida sa täpselt tahad, sest 18-19 aastane noor ei tea veel elust midagi ja kes teaks mida ta täpselt tahaks ja kui sa midagi tahad, siis see võib olla ikkagi vale valik”

I3: “Siis see oligi selline, et mida õppida .. ei tea nagu, ei olnud mingit kindlat eesmärki”

Peale ülikooli sisseastumist ja mõistmist, et erialavalik oli vale, toimus intervjueeritavate elus palju erinevaid sündmusi ja lisaks elukulgu mõjutas veel see, et kes-kuidas need sündmused läbi elas. Üheks erandiks teiste seast oli neiu (I5), kes väitis, et teadlikult valis endale sobiva ja kauatahetud eriala.

Põhiliseks joonistust välja muster, mis kirjeldas ühiskonna ja vanemate ootuste purunemist ja sellega kaasneva surve tundmine, mis tekitas omakorda noortes sisemisi pingeid.

I2: "Ma tundsin, et ma olen alt vedanud ja ei lõpetanud ära ülikooli, ma läksin sinna [ühe Eesti linna nimi] ja elukaaslane jäi [kodulinna nimi]."

I3: "Ma mõtlesin, et suva jätan katki ja siis vanemad olid ka, et mis sa siis teed, kui jätad katki ja kas mul on ikka plaan B."

I5: "Kõik koguaeg surusid ja keegi ei andnud mulle hetke, et ole lihtsalt, et kogu aeg kõik olid, et mis sa nüüd teed, et kool on nüüd niimoodi nihu läinud ja nüüd see aine läks nihu ja kas sa nüüd jätkad ja ma ise ei teadnudki kas jätkata, et see ülikooli jätkamine oli pigem vanemate poolt surutud ja sellepärast see hakkaski venima, ma tunnen."

Viimase lõigu autoriks (I5) oli neiu, kellel tekkisid konfliktid teaduskonnas ja ülikoolis jätkamine oli tema jaoks kui välimiste motivaatorite (vanemate) pealesurumine. Neiu kirjeldas ka seda, et kuna koolis ei olnud tema enda sisemist motivatsiooni hästi õppida, siis see viis teda selleni, et kool jäi tahaplaanile ja neiu hakkas tegelema eneseotsingutega. Kokkuvõttes ta tegi ained ära, aga lõputööd pole suutnud kirjutada ehk bakalaureusekraad on ametlikult omandamata.

Siinkohal joonistuvad jällegi mustrid välja selles, et tüdrukud tundsid, et on teinud vale erialavaliku või ei taha koolis jätkata ehk jõudsid iseendas selgusele ja hoolimata vanemate meelepahast või tuntavast ühiskonna survest, jäid nad endale kindlaks ja lõpuks vahetasid eriala. See on märk ise otsustamisest ja enesekindluse kasvust.

Probleemid seoses töö ja töötamisega

Sobiva või erialase töö leidmine on tekitanud palju raskusi noorte täiskasvanute naiste sõnul: "*Töö leidmine on noorel inimesel meeletult raske, isegi kui sul on haridus või tutvused*" I2. Üheks põhjenduseks toodi sisenemine perioodi, kus on hästi palju valikuid ja võimalusi, aga nende taga peituvad erinevad kriteeriumid. Ülikooli sisse astudes noor teab, millised hinded või eksamitulemused tal peavad olema, et sisse saada, aga töömaastikule sisenedes iga töökoht loob erinevad kriteeriumid tööotsijale.

I3: " Ma olen alati akadeemiliselt tubli olnud ja häid hindeid saanud ja kuidagi selline, et kõik tuleb nagu üsna kergelt, et siis järku oli see, et tegelikult polnud nii, et

kõik ootavad avasüli, et kõik töökohad “ah tule meile!” /---/ et peab ikka pingutama ja see on minu arust kooli ja päriselu vahe, et koolis sa pead suht vähestele tingimustele vastama, et saada see hea tulemus kätte, aga päriselus see käib kuidagi teistmoodi.

Siinkohal noor naine on saanud haridussüsteemist aastatepikkust kinnitust, et kui ta teeb kenasti kõik tööd ära, siis on hästi. Töömaastikule sisenedes ootab ees karm reaalsus – tuleb ise võidelda enda eest ja tõestada teistele mitte niivõrd koolist omandatud tarkusi, vaid ennast inimesena.

Samuti toodi välja jälle ühiskonna survestamise aspekt peale ülikooli erialasele töömaastikule siirdudes: *“Ülikoolis midagi hullu ei olnud, aga peale ülikooli on sul pinge kõikide inimeste poolt, et sa saaksid erialase töö, et siuke nagu pressure on ikkagi ühiskonna poolt peal, et sa pead peale ülikooli saama hea töökoha, mis on tänapäeva noorele ikka väga-väga raske.”* I6. Paratamatult noore enda tahtmine head tööd leida, ühiskonna survestamine ja tihtipeale potentsiaalse töökoha mitte saamine võib tekitada stressi. Intervjueeritavad rääkisid, et ülikoolis õppimise ajal ja vahetult peale ülikooli lõpetamist tehti mingi aeg lihtsamat tööd (nt teenindustöö kingapoes või baaris), et majanduslikult toime tulla. See tööpõld polnud nauditav, sest selleks, et teenindustööd teha ei pea kõrgharidust omandama, aga samal ajal kõrgharitud noortel oli probleeme erialase töö leidmisega.

Peamised põhjused tööandja poolt noorele äraütlemiseks oli kas kogemuste puudumine ja pere loomise kartus. Kogemuste puudumist kirjeldas üks intervjueeritav järgmisena: *“Kõik tahavad saada mingi kolm aastat kogemust, aga kust üks noor inimene võtab kolm aastat kogemust.”* I6. Kogemust saab praktilal, aga see ei ole nii suure osakaaluga tööandja silmis, mistõttu sellest vaadatakse kõrvale. Siinkohal tekibki vastuolu, et täiskohaga koolis ja täiskohaga tööl on praktiliselt võimatu käia, sest nii võib kiiresti läbi põleda. Lisaks sellele täiskohaga koolis käivad tudengid teevad meelsasti lihtsamaid töid, sest graafik on paindlikum ja nõudmised töökohale madalamad.

Intervjueeritav, kes töötab kooli kõrvalt juhatuse assistendina ja teine intervjueeritav, kes on täiskohaga disainer, kirjeldasid mõlemad kogemust, kui tööle saamine on raskendatud, sest tööandjad mõtlevad kohe lapsepuhkuse peale.

I2: “/---/ sorri, täiesti mõtetusse kohta kandideerid umbes ja sarnasel kohal, kus ma praegu olen .. kus ei pea olema meeletult oskuseid või niimoodi ja siis sulle öeldakse, et sa oled liiga noor, et me ei taha nii noori inimesi, sest need lähevad kohe emaduspuhkusele.”

I3: “Ühes kohas küsiti küll peenelt ümber nurga, et kas on tulevikus nüüd suuremaid elumuutusi plaanis ja siis ma mõtlesin, et aa et see oli nüüd ilmselgelt vihje sellele, et kas ei ole plaanis lapsi saada, mida mul polnud..”

Vastustest selgub, et noore naise sisenemine töömaastikule on raske, just erialase ja sobiva töökoha saamine. Esiteks praktiline pool jääb puudulikuks ja teiseks, tööandja näeb ohtu oma ressursside panustamisel, kui töötajal on võimalus, et jääb tööturul lähitulevikus mingiks ajaks kõrvale ehk lapsehoolduspuhkusele.

Probleemid oma kodu loomisega

Oma kodu soetamine ja pangast laenu saamine oli samuti üks läbivaid teemasid, millest intervjueeritavad rääkisid. Eraldi kolimine, veel enam, oma kodu soetamine on märk sellest, et indiviid on stabiilse (töö)koha peal ja usaldusväärne suurasutuse ehk panga jaoks. Laenu võeti kas vanemate abiga või kaaslasega koos, mis tähendab teise inimesega läbimõeldud sidumist ja ühiste kohustuse kandmist. Raha tähtsust kirjeldati kui: “*Mis seal salata, et raha on tegelikult oluline elus ja kui seda pole, siis oleks see kindlasti üks suurimaid stressiallikaid, mis noortel ongi. I2. Materiaalne stabiilsus loob võimaluse kodu soetamiseks, aga seda kirjeldatakse kui keerulise protsessina:*

I4: “Ma ei tea, kuidas see on võimalik kuidagi ilma kellegi abita nagu ise midagi osta või luua, et sa pead olema tõesti siis väga ettevõtlik inimene /---/ kui sa oled mingisugune tavaline riigitöötaja või vähemalt sihid selles suunas või õpilane, siis see polegi võimalik.. ei saa niimoodi, et niisama lihtsalt.”

I6: “Jah, peab võtma pangalaenu ja nii, sest et ilma mina näiteks ei saaks.. aga selleks, et pangalaenu saada, peab väga kõvasti tööd tegema”

Intervjueeritavatest kahe lapse emal oli kõige suuremaks ja läbivamaks murekohaks oma eluaseme soetamine, kus luua nõ oma-kodu tunne, sest tihti peale üürikorterites

seda tunnet ei tekkinud: *“Eee.. ma olen pidevalt elanud mingites pisikestes üürikates. See ei häirinud mind selle ajani, kui mul oli 2 last ja rahulolematust tegelikult oligi kõige suurem elukohaga seoses”* II. Kuigi intervjuueeritav käis ametlikult tööl, siis pangalaenu jaoks jäi puudu abikaasa tööl käimise tõestus pangale, sest saadi ümbrikupalka. Samuti vahepeal koliti intervjuueeritava isa korterisse teise linna, mida kirjeldati kui mitmetoalist luksust võrreldes varasemate elukohtadega. Aasta pärast koliti juba kodulinna tagasi, sest abikaasa ei leidnud sobivat tööd ja palgad olid väiksed: *“Et sellepärast me ei saanud osta jah midagi ja [ühe Eesti linna nimi] olemisest ei tulnud midagi välja, kuigi seal oli terve maja teine korrus ja head võimalused.. siis tulime tagasi pisikesse üürikasse, 30 ruutu vä ja natuke peale kahe lapsega (naerab)”* II. Seega noor perekond kolis aastaks teise linna, mil rahulolu muret tegeva aspektiga laabus (elukoht), aga siis teisalt muud tähtsad aspektid hakkasid nõ lagunema (töökoht). See viitab noore inimese elus pidevale proovimisele ja katsetamisele, et kus ja kuidas parem on.

Probleemid partnerlussuhetes

Eelnevalt tundis üks intervjuueeritav partnerist lahkuminekut kui positiivset sündmust, aga on ka neid, kes kahetsesid oma tormakaid otsuseid noorena:

14: “Ma kahetsen neid otsuseid võib olla, et ma panin kuidagi oma esialgse suhte niivõrd suure kahtluse alla, et kuidagi lihtsalt loobusin sellest, kuigi oli nii kaua juba koos oldud ja nii palju tehtud ja nähtud ja kuidagi nii kergekäeliselt lihtsalt ära andsin.. eeldusel või mingisuguses naiivses lootuses, et see uus suhe on kuidagi parem ja ei ole neid vanu probleeme ja kõike sellist ja noh tegelt ei olnud ka, aga sellised muud asjad tekkisid, mida üldse ei osanud ette näha.”

Kokkuvõtvalt intervjuueeritav rääkis, et see tekitas “tühjade pihkude tunde”, mis tähendas, et kõik nagu toimis, aga lõpuks ei toiminud mitte midagi. Samuti kahetseb oma naiivseid ootused ja lootusi tõlgendades seda ebaküpse käitumisega. Siinkohal tekib mõttekoht, et kui hetkel vallaline intervjuueeritav oleks stabiilses püsisuhtes, siis kas ta näeks noorusaja tormakust kui perioodi või siiani kui “õhkõrna” kahetsust.

Lisaks veel, kirjeldati mõtteid, kui vallaline oldi: *“Paljud sõbrannad olid suhtes ja siis mul oli küsimus, et mis minus viga on?”* 15. Sealt edasi kirjeldas noor süvenemist

enda eneseotsimisse. Siinkohal tuleb selgesti välja sotsiaalse võrdlemise aspekt, mida konkreetse neiu mõtteid ja käitumist mõjutas.

3.3.4. Toimetulek keerulistes olukordades

Intervjueeritavad kirjeldasid erinevad toimetuleku protsesse rasketest olukordades. Siinkohal mainin ära, et mõned intervjueeritavad rääkisid täiesti vabalt oma raskustest ja toimetulekumehhanismidest vastupidiselt teistele, kelle vastuseid tuli lugeda nõridade vahelt. Selles alapeatükis puudutan reisimist, alkoholi tarbimist, tugivõrgustiku puudulikkust ja psühholoogi kasutamise teemasid.

Reisimine

Eelnevalt väljatoodud üheks tähtsaks aspektiks noorte inimeste elus on reisimine. Intervjueeritavate vastusteid analüüsid leidsin, et reisil käimine on etapil, mil kohustuste ja indiviidi vahel on tekkinud muu elu (erinevad probleemid, eneseotsimise aeg, motivatsiooni puudus, töökoha otsinguga seotud raskused jne.): *“Kõik koguaeg küsisid, et mida sa nüüd teed, kas sa nüüd jätkad ülikooliga või jätad pooleli, kas jätkad midagi uut .. mul oli nii palju küsimusi ja ma tundsin, et reisimine on see väljund.”* 15. See tundub olevat kohati põgenemine erinevatel motiividel ja hiljem reisilt tagasi tulles nõ oma ellu või reaalsusesse on olnud erinev. Intervjueeritavad on tundnud, et välismaal käimise kogemus on andnud elule midagi väga väärtuslikku juurde (vaata pt 3.3.2.), aga teisalt on kirjeldatud oma kogemust välismaalt tagasi jõudes kui probleemide juurde tagasi jõudmist: *“Ma olin nii kuidagi muretu seal.. et kõik hittis kui ma tagasi tulin, aga seal olles ei.. hiljem küll kindlasti ja et kui ma tagasi tulin Eestisse, siis jõudis see kõik kohale.”* 14. Siinkohal kirjeldas neiu noormehest lahkuminekut ja oma kodumaale ehk mälestustesse tagasi jõudmist, mis oli vaimselt raske. Seda võib tõlgendada kui reaalsuse edasilükkamist.

Isiklik tugivõrgustik

Tugivõrgustiku olemasolu ei tähenda alati seda, et võrgustiku tuge ollakse valmis kasutama. Mõned intervjueeritavad tõid välja, et neil on olnud tugi vanemate, sõprade või elukaaslaste näol olemas, kes on nende jaoks alati olemas olnud, aga teisalt kõlas noorte naistega intervjuud tehes, et tihtipeale on nad olnud üksi oma erinevate muredega:

14: *“Ma võib olla ei taha tingimata oma vanemate poole pöörduda, et meil on küll selline hästi avatud suhe, aga ma tean nende meelestatust sellel teemal, et ma tean, et ma sealt väga mingit toetust ei saa.”*

15: *“sõbrannad väga ei teadnud minu olukorrast /---/”*

Selline käitumine võib olla seotud iseseisvumise taotlusega. Eeldatakse, et täiskasvanud inimene saab ise hakkama ja kui ta oma tugivõrgustiku (nt pere) poole pöördub, siis on endiselt justkui laps, kes ei saa hakkama täiesti ise.

Intervjueeritava (I5) elutee ehk bakalaureuse mittelõpetamine ja unistuste purunemine viis noore teenindustööd tegema, mida ta ei nautinud. Üksindus viis seisundisse, mil tal kadusid oma sõbrad ja neiu hakkas alkoholi tarbima enda sõnul ebanormaalselt palju. Intervjueeritav lisas, et tal on peres alkoholism juurdunud ja talle meeldib alkohol tavapärasemast rohkem. Päästerõngaks sai tema praegune elukaaslane, kellega ta tutvus sellel perioodil. Samuti olukorra üle pani mõtlema tuttavaga juhtunud traumaatiline õnnetus, mil noor neiu mõistis hetkega, et ta kui ta nii jätkab, siis võib ta lõpetada samamoodi. Tegemist on sündmuste ahelaga, mille kuhjudes noorel naisel tekkis madalseis. Peale traumaatilist sündmust ja uue tugivõrgustiku tekkimist tuli intervjueeritav vanast ja ebatervislikult elukorraldusest välja. Peale madalseisu leidis uued väljakutsed oma elus, millest tuleb juttu järgmises peatükis.

Abistavad teenused: psühholoogi abi

Noored täiskasvanud tõid ise välja mõtteid ja kogemused psühholoogi teenuste kasutamise kohta. Intervjuudest tuli välja, et üheks põhjuseks miks abistavat teenust ei kasutatud oli see, et kui saadakse igapäevaste tegevustega hakkama, siis see tähendas noore inimese jaoks seda, inimene on ikkagi toimetulev.: *“/---/ võib olla jah tõesti, et kuskile pöörduda, aga ma kunagi ei mõelnud selle peale.. sest see ei tundunud olevat niivõrd suur probleem, et ma tulin nagu sellise igapäevase, pinnapealise eluga toime, et ma suutsin ennast voodist välja ajada ja tööle minna, et nende asjadega mul ei tekkinud probleeme, aga samas sisimas ma olin hästi kurb väga pikka aega”*. See muster kattub eelmise alapeatükiga, kus käsitlesin tugivõrgustiku olemasolu, mis ei pruugi alati tähendada, et mured ka nendeni jõuaksid. Samuti kinnitab ideed, et täiskasvanud inimene peaks olema iseseisev ja toimetulev oma probleemidega.

Lisaks veel, intervjueeritav tõdes: *“Ma pole psühholoogi juures kunagi käinud /---/ ma kuidagi ei suuda minna sinna”* I5., mille põhjenduseks tõi ta välja selle, et kuna ta

eriala puudutas psühholoogilisi toimetulemise teemasid, siis ta üritas ennast ise aidata ja seejärel õppis tundma ennast läbi selle protsessi.

Ainuke intervjueeritav, kes kasutas ülikooli poolt pakutavat psühholoogilist abi, oli seisus, mil ta tundis, et on täiesti üksik teises linnas. Kuna noor neiu kohtas kuu aega enne teise linna kolimist oma praegust elukaaslast, siis kodulinnas külas käimine sai noore naise jaoks järjest enam prioriteediks. Intervjueeritav kirjeldas, et kõik oli teise linna kolides põnev ja uus (vaata pt 3.3.2.), aga kuna enamused nädalavahetused mingist hetkest ei möödunud enam uute sõprade ja kursusekaaslaste seltsis, vaid kodulinnas noormehe ja perekonna juures, siis saabus hetk: *“et siis jäin siukseks üksikuks.. et [ühe Eesti linna nimi] siis loengus istusin üksinda, et tegelt see muutus hästi selliseks raskeks.. läksid sinna [ühe Eesti linna nimi] korterisse ja olid üksi seal”* I2. Sealt tulenevalt kirjeldas noor tekkinud motivatsiooni probleeme ja puudumisi koolist: *“Motivatsiooni ei olnud enam, sest et tahtsid [kodulinna nimi] olla ja nagu ikka, siis sa hakkasid mõtlema, et kas see on õige eriala minu jaoks, siis mõtlesin, et aaaah järgmine aasta lõpetan ära... siis ei lõpetanud ... siis olid kõik nagu pettunud ja noh.. kogu see stress nagu.”* I2. Kuigi neiu oli tugivõrgustik perekonna ja poiss-sõbra näol olemas, mida käsitlesin ka eelmises alapeatükis, siis neiu kirjeldas oma olukorda tugivõrgustikuga sidudes: *“Ma tundsin, et ma ei saa üksi hakkama ja kuna ma ei ole selline inimene, kes tegelikult läheks räägiks oma muredest, siis kõik koguaeg vaatasid, et oo kõik on korras, aga mina käisin psühholoogi juures.”* I2. Neiu tõdes, et suureks abiks oli see, et ülikooli poolt pakutava psühholoogi juures ei pidanud rääkima kooli teemadest, vaid sai rääkida ka muudest probleemidest tasuta.

Mineviku käsitluse kokkuvõttes selgub, et peale gümnaasiumi lõpetamist noortel olid teatud unistused ja lootused, et mida nad on praeguseks eluetapiks juba saavutanud. Need unistused ja lootused tulenesid suuresti intervjueeritavate vastuseid analüüsides ühiskonna ootustest ja perekondlikust taustsüsteemist, mis oli noorele naisele eeskujuks. Selgus, et intervjueeritavad ei olnud niivõrd pettunud oma ootustes, sest mõistsid, et põhiliselt ülikoolis ja välismaal käimine ei olekski võimaldanud sellist elukorraldust nagu vanematel selleks ajaks oli. Siinkohal tuleb vanema generatsiooni kogemused ja seisukohad orbiiti, kohati mitte mõistes noorte olukorda tänapäeval, et kuidas nad niimoodi “venivad”.

Mineviku positiivseteks elusündmusteks loeti üldiselt haridustee jätkamist, töölaseid õnnestumisi, kodu soetamist, välismaal käimist erinevatel põhjustel. Erandiks oli intervjueeritav, kes on selle aja jooksul abiellunud ja 2 last sünnitanud ja teine, kes leidis positiivse aspektina noormehest lahkumineku.

Negatiivseteks elusündmusteks või murekohti tekitavateks loeti teadmatust peale gümnaasiumi lõppu, et mida õppida, mis tingis ka hiljem intervjueeritavate eriala vahetuse. See asjade kulg omakorda uuritavate kogemuste põhjal tekitas surve ühiskonna ja vanemate poolt, et mis nad nüüd edasi plaanivad ja/või noored ise tundsid, et nad on alt vedanud endasse uskujaid. Samuti kajastusid negatiivsed kogemused sobiva töökoha otsimisel, sest selgus, et kõik ei oota avasüli ja teiseks tööandjad andsid mõista, et lapsehoolduspuhkusega nad ei soovi lähitulevikus tegeleda. Seega, kui pole head, püsivat ja stabiilset tööd, siis tekivad raskused ka laenu võtmiseks ja oma kodu soetamiseks ehk noorel on raske teha järgmine samm iseseisvumise poole. Lisaks sellele peeti negatiivseks elusündmuseks pikaajalisest partnerist lahkuminekut naiivsetes lootuses, et uues suhtes samad mustriprobleemid ei kordu, aga lõppes see sellega, et tulid uued probleemid ja noor naine oli ühel hetkel ükski ehk iseenda (ja kahetsustega).

Rasketeid või keerulisemaid olukordi elus lahendasid noored erinevalt. Intervjuude analüüsist selgus, et osad noored on põgenenud oma probleemide eest välismaale ennast otsima minnes. Samuti leidsin, et tugivõrgustiku olemasolu ei tähenda alati veel seda, et noored naised tunneksid, et nad tahaksid lähedastele oma probleemidest rääkida. Üks kuuest intervjueeritavast kasutas psühholoogi teenuseid, millest ta abi sai. Kokkuvõttes kõigil intervjueeritavatel on olnud positiivsemaid ja raskemaid perioode täiskasvanuks küpsemisel.

3.4. Tulevikuvisioon

Tuleviku käsitus peegeldab oleviku positsiooni mineviku taustal. See, kuidas ennast tulevikus nähakse sõltub palju indiviidi hetkelisest elukorralduslikust aspektist. Seega, huvitav oli kuulata intervjuueeritavaid rääkimas ka tuleviku teemadel, mida nad plaanivad, loodavad ja ootavad, aga samas ka ehk kardavad järgneva 5 aasta jooksul.

3.4.1. Tulevikuga seotud positiivsed ootused

Viie aasta pärast on intervjuueeritavad 32-aastased ehk juba uues vanusekümneendis. Kui küsisin peatükis 3.1 noorte neidude käest, et millisena nad ennast peale gümnaasiumi lõppu praeguses hetkes nägid, siis üks neiu vastas sidudes mineviku, oleviku ja tuleviku:

I6: "No kui ma 18 olin ja lõpetasin..no pmts 19 ja siis lõpetasin gümnaasiumi, siis mõtlesin, et no viie aasta pärast mul võiks olla nagu lapsed ka .. aga hetkel ma mõtlen samamoodi.. et iga aasta mõtlen viie aasta pärast (naerab)."

Kordub muster, et kuidas nähti ennast peale gümnaasiumi lõppu praeguses vanuses ja kuidas nähakse ennast 5 aasta pärast. Teine intervjuueeritav kordas sarnast mõtet tulevikku vaadates praeguses hetkes: *"Ma olen abielus, mul on lapsed, mul on oma kodu ja töö."* I5., mis viitab sellele, et neiu on veel kinni tudengirollis, mis ei võimalda tal veel oma unistusi täita. Teised intervjuueeritavad on nõ kanda kinnitanud mõne kindla ja stabiilse aspektiga oma eludes. Seega, intervjuueeritavad tõid välja mõned üksikud plaanid, mida järgnevalt käsitlen:

Kodu vahetamine

Intervjuueeritav, kes elab hetkel uues ridaelamus kirjeldas oma tulevikuplaane seoses elukoha vahetusega: *"Me siin elukaaslasega arutasime, et järgmine aasta prooviks hakata maja peale mõtlema nüüd."* I2. Selline visioon räägib majanduslikust kindlusest, edasi pürgimisest ja kaalutletud otsustest noorte elus, mis viitab täielikult täiskasvanuks olemisele.

Lapsed

Mõned neiu tõid välja esimese lapse saamise järgmise viie aasta jooksul, mis viitab valimisolekut töö tahaplaanile jätmisest ja kindla partneri olemasolust.

I6: "Viie aasta pärast nüüd küll võiks olla üks laps vähemalt, siis ma tunnetan selle ära, et kui palju ma neid tahan."

I2: "/---/ siis ma loodan, et mul on laps selleks ajaks."

I3: "ma tean, et ma tahaks küll perekonda ja ma valiksin pigem pere kui karjääri.. vno igatahes valiksin armastuse enne kui karjääri"

Samuti vaadates noorte naiste mineviku, oleviku ja tuleviku käsitlust, siis see toetab ja seletab kohati, et miks Eestis saadakse laps järjest hilisemas eas. Peale gümnaasiumi lõppu olid osadel intervjuueeritavatel ootused, et neil on juba laps praeguseks eluetapis olemas, aga kuna muud aspektid elus vajavad stabiilset kinnitust, siis lükatakse laste saamine edasi.

Intervjuueeritavate seas erandlik on kolmandat last ootav noor täiskasvanud ema, kes on oma elukorralduse viie aasta lõikes juba ette planeerinud sellega, et tal on viie aasta pärast neli last: *"Hmm mõtlen.. viie aasta pärast on lapsed lasteaias, kõige noorem laps ka."* II. Selline sihikindel plaan tähendab, et noor täiskasvanud inimene teab ja on kaalutlenud planeeritult, et mis on tema prioriteedid elus.

Töö ja haridustee

Intervjuueeritavad, kes ei ole veel kooli ära lõpetanud või erialast/meeldivat tööd tegema hakanud, siis nende viie aasta plaan näeb ette kooli lõpetamise ja erialasele tööle saamist.

I5: Mina tahan vähemalt baka lõpetada /---/ ma ei taha venitada, ma tahan ära teha."

I2: "No viie aasta pärast ma loodan, et ma olen ära lõpetanud ülikooli /---/ eee.. see oleneb nüüd hästi palju sellest, et kuhu ma nüüd koperdan.. et kui ma saan tööle kuhugi heasse kohta, siis tegelikult magister ei ole nii oluline selles valdkonnas."

Veel lisaks intervjuueeritav (I5) mainis, et peale bakalaureusekraadi omandamist sooviks ta kohe karjääri tegema hakata mõeldes suuremale emapalgale: *"Juba siin tuttavatega rääkinud, kellel lapsed on, et enda tagalad kindlustada suurema emapalgaga /---/ see plaan, et paremat emapalka saada on tähtis."* I5.

Seega siit võib järeldada, et laste saamine kujuneb üpriski planeeritud tegevuseks, et tagada lapsele parim. Planeerimist laste kõrvalt kinnitab ka kahe lapse ema: “/---/ et siis ongi 2022 see aasta ja aeg, kui ma kavatsen uuesti sukelduda tööellu viie aasta pärast.“ II. Kuna mõned aspektid on elus juba kindlad (lapsed), siis see kujundab ka teiste aspektide paiknevuse (teab, et viie aasta pärast on võimalus tal tööle minna täiskohaga, sest lapsed on kõik lasteaias). Samas siit kajastub ka teadlik valik, et karjääri tegemine on hetkel pigem tagaplaanil.

Töö teemadel edasi jätkates intervjuueeritav kirjeldas oma ambitsioone töömaastikul:

I3: “Ma loodan, et erialaselt kuidagi tunnen mingil alal professionaalina, et praegu ma olen siuke, et ma tean, mis ma teen ja ma arvan, et olen selles päris hea ka, aga samas ikka kobad ringi, et võiks olla ikkagi lähemal sellele, et mingi eriala spetsialist, sest seda ma näen, et võiksin olla 10ne aasta pärast, et väga mingi asja usaldusväärne spetsialist ja praegu ma tahaks liikuda sennapoole, et viie aasta pärast jõuab ülipalju selles suunas ära teha”

See peegeldab üheltpoolt rahulolu, sest on leitud õige eriala, aga samas motivatsiooni ennast arendada sellel teel ehk teha karjääri ja edasi pürgida.

3.4.2. Tulevikuga seotud kartused

Intervjuu üheks osaks oli teada saada veel noorte naiste kartustest, mis võib tulevikus raskusi tekitada viie aasta jooksul. See ühtlasi peegeldab ka ehk läbielatud või hetkel aktuaalseid murekohti noorte naiste eludes. Siinkohal tulid välja üksikud aspektid.

Karjäär vs. perekond

Noor naine teab, et ühel hetkel ta peab valima perekonna loomise ja karjääri vahel.

I3: “Mhmh, et ma tean, et ma tahaks küll perekonda ja ma valiksin pigem pere kui karjääri.. vno igatahes valiksin armastuse enne kui karjääri.. aga ma ei taha endale seada suuri ootusi selles osas.. et pigem asjad las nad minna, et see on ka minu arust mingi elu õppetund, et asjad lähevad paremini siis kui usaldad ja vaatad.. et sellessuhtes, et ei taha väga ette planeerida. Ma tahaks loota, et oleks võimalik ikka mõlemat teha ja mõlemat saada, et kui sul on hea partner, et kellega on noh.. võrdne seis, et kõik saab ühtlustada ja ongi, et saab võtta väikse pausi karjäärist ja panna tahaplaanile, et kõike saab, aga ei pea ühekorraga saama..”

Intervjueeritav on otsustanud, et ideaalis saab ta nii perele kui ka karjäärile pühenduda, aga kui nii päris ei lähe, siis ta on valmis perekonnale pühenduma ja töö kõrvale seadma. See ehk seletab prioriteetide asetust, sest tegelikult on noorel erialane töökoht olemas ehk see tagab võimaluse hiljem tööturule naaseda.

Makseraskused

Kahe lapse ema on minevikus kolinud ühest üürikorterist teise ja lõpuks täitus tal unistus oma kodu näol. Ainsaks hirmuks tuleviku osas on see, et kohustused panga ees saaksid täidetud.

II: Alati peab arvestama sellega, et kui tekivad mingisugused makseraskused, kui asi on jälle elukohaga seotud, et seal on alati selline mõnes mõttes riskibisness, et kui oleks enda oma päris ja laen on makstud, siis ei ole nagu probleemi, et kommunaalid saavad ikka makstud ja värki. Ja no kunagi ei või ette teada mingeid haigestumisi või invaliidistumisi või surma .. noh sa ei tea lihtsalt ette”

Seda võib pidada loomulikuks hirmuks, sest tegelikult ei tea me kunagi ette, et mis võib elus juhtuda ja siit kumab muster et, oma kodu ostmine on olnud pikk ja keeruline protsess, millest ei tahta ilma jääda.

Kokkuvõttes, intervjueeritavad plaanivad 5 aasta jooksul lapsi saada, kodu vahetada ja lõpetada ära oma seni kestnud haridustee. Tuleviku kartuseks on karjääri ja laste vaheline dilemma. Samuti toodi välja kartust makseraskuste eest, mis on mõjutatud mineviku kogemusest noore naise elus.

3.5. Tugiteenuste vajalikkuse tunnetamine

Noorte täiskasvanute küpsemise protsess on olnud erinev ja seega, mõtted ja vajadused tugiteenuste järgi tulenevalt kogemustest varieeruvad. Ühiskonna tasandil puudutati üleüldist palgalõhe ja tööpositsioonide teemat:

I4: "Võib olla sellisel riigi tasandil on midagi .. midagi suhteliselt raske teha, aga muidugi hästi tervitav oleks see, kui poleks mingisugust palgalõhet näiteks.. et see oleks näiteks üks asi, mida saaks teha täiesti riigi tasandil, seaduste tasandil ära, et ei pea jääma ootama ühiskonna meelestatuse muutust mingeid kümneid ja kümneid aastaid, kui lõpuks suhtumine muutub.. et see kehtib kõigile, mitte ainult noortele vaid vanematele, kuigi mulle tundub, et noored on just need, kes saavad vastu pükse kõige rohkem sellega."

Samuti teine intervjuueritav toetas ebavõrdsuse ideed: *"Eestis on rohkem kõrgharitud naisi, aga juhtivatel positsioonidel on ikka mehed, et see statistika peab millestki kõnelema.."* I2. Võib järeldada, et noored naised tunnevad nii palgalõhe kui ka positsioonide erisust sugude vahel. Mõeldes, et miks on mehed pigem juhtivatel positsioonidel annab märku sellest, et naised peavad mingi hetk silmitsi seisma karjääri ja laste vahelise dilemmaga ehk tööturult kõrvale jääma, mida eelnevalt ka intervjuueritavad on maininud. Lisaks sellele, et tööturult mingiks ajaks kõrvale jäetakse, saadakse vähem palka võrreldes meestega. Siinkohal teen riigile ettepaneku, et seadustega reguleerida meeste ja naiste võrdse palgataseme.

Lisaks käsitleti veel, et võiks olla saadaval nõ noorte suunamise teenus:

II: "Sellesuhtes on võibolla vajalik sellist noorte suunamist, et nad reaalselt saaksid aru, et mis neile lõppkokkuvõttes meeldib või mida nad tahavad elult saada. Ongi see, et panna paika sellised prioriteetid vno et kuhu poole nad püüdlevad, mitte lihtsalt suvaliselt astuvad sisse, teevad mingisuguse otsuse, samas avastavad, et neile see ikkagi ei meeldi.. okei, on võimalus välja astuda ja otsida uus eriala, aga kui see jääb korduma.."

Mina seostaksin seda karjäärinõustamise teenusena, mida võiks rohkem reklaamida noorte seas. Samuti intervjuueritav, kes käis mõned aastad tagasi enne ülikooli

vahetust õppeasutuse poolt pakutava psühholoogi juures leidis, et see teenus võiks olla aktuaalsem üliõpilaste seas:

I2: “ Ma arvan, et see on hästi oluline, et seda ülikoolid rohkem promoksid, sest ma tean tegelikult, et Tartu Ülikoolis on, sest ma ise vaatasin mingil x-põhjusel.. mitte et mul seda (hetkel) vaja oleks, aga minu meelest on see olemas, aga ma ei ole veel kuulnud, et keegi ütleks seda mulle.”

Lisaks peale teadlikkuse tõstmise, et ülikool pakub tasuta psühholoogi teenust, siis võiks rääkida ka sellest, et noor võib minna sinna ka eraeluliste teemadega. Eelnevalt tulemuste osast on selgunud, et kahjuks noored on pigem üksi oma muredega, kui pöörduvad kuskile.

Samuti viidati tugivõrgustiku olemasolule, mis ei pea koosnema perest või sõpradest, vaid internetifoorumist.

I2: “Kindlasti sul peab olema tugivõrgustik, et leia see endale kuskilt, et kasvõi mingi facebookis loo mingi grupp, kus inimesed tulevad ja räägivad oma muredest, sest et ma olen sellises facebooki grupis, kus tegelikult ei räägita üldse muredest vaid lihtsalt selline naistegrupp, kus räägitakse selliseid igapäevaseid asju.”

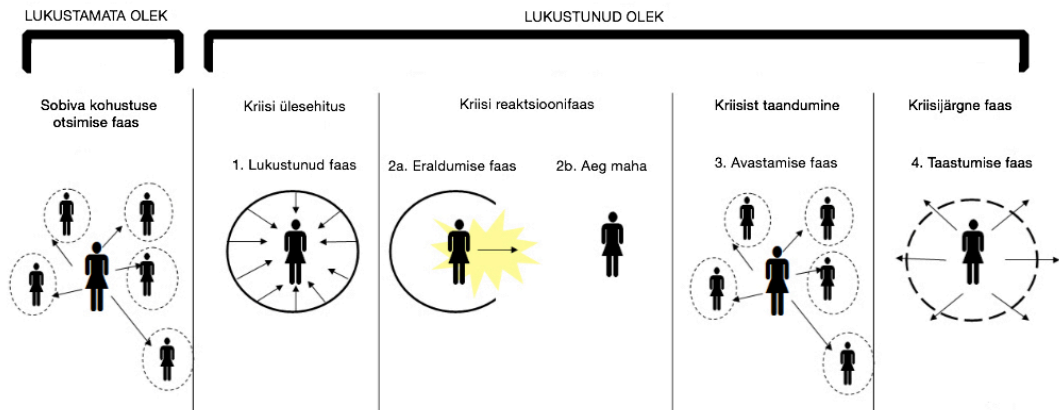
Internetist saab oma muresid jagada nii anonüümselt kui ka isikuliselt igasugustel teemadel, mis võib tänapäeva noortele suureks toeks olla.

Kokkuvõttes võib öelda, et intervjueeritavad ootavad riigipoolset töömaastiku reguleerimist. Samuti tuleks teha rohkem teavitustööd karjäärinõustamise ja psühholoogiteenuste tasuta kasutamise kohta. Lisaks veel sellele mõelda, et internetifoorumid on tänapäeval vajalikud, sest seal leitakse endale tuge.

4. ARUTELU

Noorte intervjueeritavate naiste küpsemine täiskasvanuks on olnud mitmekülgne protsess, sest elusündmuste arv veerandeaas on suur. Analoogset tulemust kinnitab ka Martini ja Smyeri (1990) uuring, kus leiti, et võrreldes teiste eluperioodidega jääb kõige rohkem sündmusi veerandikka. Uuritavate põhilisteks sündmusteks olid ülikooli astumine/lõpetamine, eriala vahetamine, välismaal käimine, eluaseme soetamine, suhted vastassugupoolega ja töö otsimine. Lisaks sellele kirjeldati kõigi nende teemade juures just tegevuse protsessi, mis teinekord olid kas positiivses või negatiivses võtmes. Samuti sain kinnitust intervjueeritavate eluteesid analüüsid, et veerandiga on periood, mil lükatakse edasi täielikku pühendumist täiskasvanu rolli ja see on nõ “venimise aeg”, kui avastatakse erinevaid võimalusi iseenda, õppimise, töö ja suhete vallas (Arnett, 2000; Murphy, Blustein, Bohlig ja Platt, 2010).

Oma uurimuse teoreetiliseks aluseks võtsin Robinsoni (2015) veerandea kriisikäsitluse “lukustamata” ja “lukustunud” oleku kohta. Samuti Robinson, Wright ja Smithi (2010) edasiarenduse varajase täiskasvanuea holistilise mudeli 4 faasi lukustunud olekule. Selgus, et minu intervjueeritavate puhul kombineeruvad veerandeaakriisi faasid erineval moel. Lukustamata faas tähendab võimetust võtta mõni täiskasvanule omane roll ja lukustunud faas tähendab, et noor inimene on võtnud mõne täiskasvanule omase rolli, aga see ühel hetkel teda enam ei rahulda. Näiteks minu intervjueeritavad puudutasid palju koolitemaatikat ja sellega seotud probleeme, aga Robinsoni varasemate uuringute järgi hariduse omandamine pole täiskasvanule omane roll. Samas teevad intervjueeritavad läbi Robinsoni kirjeldatud lukustunud oleku neli etappi koos lukustamata faasiga. Seega arendasin edasi Robinson, Wright ja Smithi (2010) käsitlust, lisades lukustunud oleku neljale faasile ka sellele tavaliselt eelnenud Robinsoni (2015) lukustamat oleku joonisele (2) omapoolse tõlgendusega.

Joonis 2. Veerandekriisi käsitlus Robinson, Wright ja Smithi (2010) järgi käesolevast uurimusest tulenevate autoripoolsete kohandustega

Tulenevalt lukustunud ja lukustamata oleku käsitlusest koostasid uurimuses osalejate põhiselt nn voodiagrammi (tabel 2), kus on toodud välja minu intervjuueeritavate veerandekriisi erinevad ilmingud. Lukustamata olekust kuni avastamise faasini noored naised käsitlevad minevikusündmusi. Taastumise faas kirjeldab nende oleviku hetkeseisu ja sellele järgneb tulevikuvisioni käsitlemine, mis sümboliseerib tahetud välja jõutud teekonda järgmise 5 aasta jooksul.

Lukustamata olek tähendab kui valikute välja, mil noor täiskasvanud üritab leida järgmist õiget sammu ja lõpuks langetab mingisuguse tähtsa otsuse enda elus erinevate valikute vahel (õppima minek, kolimine, erialase töö otsimine). Lukustunud faas taotleb lukustamata oleku otsusega rahulolematust (Robinson 2015), mida kinnitasid ka minu intervjuueeritavad. See tähendab, et kas noor tunneb, et tehtud valik on vale olnud (nt vale erialavalik) või lukustamata olekus oli võimetus ligi pääseda tahetud valikule ja seeläbi tehti alternatiivne valik (nt erialast tööd ei saadud ja sellepärast tehti teenindustööd).

Tabel 2. Veerandeakriisi ilmingud uurimuses osalejate näitel

Kriisi faasid	Lukustamata olek	Lukustunud faas	Eraldumine / Aeg maha	Avastamise faas	Taastumise faas	Küps täiskasvanud
Osalejate enesemääratlus	(Valikute väli)	(Rahulolematus)	(Rahulolematusele reageerimine)	(Uute võimaluste otsimine)	(Lahenduste leidmine)	(Tulevikuvision)
Osaleja 1 “Täiesti täiskasvanud”	Väikestel üüripindadel elamine kahe väikse lapsega. Tehti valik teise linna kolida, kus olid paremad elamistingimused ja pidi ainult kommunaale maksma	Teises linnas madalamad palgad ja ei leitud sobivat tööd	Rahulolu elukohaga ja rahulolematus tööga tekitas segasust, aga motivatsiooni uuteks muutusteks	Oma kodulinna tagasi kolimine, töö leidmine, laenu taotlemine	Päris oma kodu soetamine	Bakalaureusekraadi lõpetamine, nelja lapse ema, töömaastikule siirdumine
Osaleja 2 “Täiesti täiskasvanud”	Ülikooli õppima teise linna (bakalaureusekraad)	Eraldi kolimine vanematest, noormehega kaugsuhe	Distantseerumine ja motivatsioonipuudus ülikoolis, sest kodulinna olid “ahvatlused” (noormees, vanemad); psühholoogi kasutamine	Kodulinna tagasi kolimine, tööle minek, kaalutlused ülikooli tagasi minna	Kodulinna uuesti ülikooli õppima, noormehega koos elamine	Bakalaureusekraadi lõpetamine, hea töökohta leidmine, laste saamine, ridaelamu vahetus maja vastu
Osaleja 3 “Täiesti täiskasvanud”	Ülikooli õppima teise linna (bakalaureusekraad) Erialase töö otsimine, mis ebaõnnestus ja noor leidis alternatiivi	Vale eriala valik Välismaale teenindustööd tegema, mis polnud erialaga seotud ja sellest tulev rahulolematus	Ülikoolist ära tulemine Distantseerumine teenindustööst, motivatsiooni kasv erialast tööd teha	Uue sobiva eriala leidmine, reisimine, enesetäiendus Eestisse tagasi tulemine, erialase töö otsimise jätkamine	Rakenduskõrghariduse lõpetamine Erialase töö leidmine	Perekonna loomine, oma kodu soetamine, karjääri tegemine
Osaleja 4 “Peaaegu” täiskasvanud	Ülikooli õppima (magistrikraad) ja sellel perioodil välismaale vahetusüliõpilaseks	Lahkumine Eestisse jäänud partneriga välismaal olles	Välismaal olles distantseerumine murest ja kurbusest, aga Eestisse jõudes saabus “reaalsus”, tekitades pikaajalisema kurbuse	Eestis uue suhte katsetamine, mis ei toiminud; eneseotsingud	Hetkel iseendale elamine ja avastamine	Enesetäiendamine, millegi uue õppimine
Osaleja 5 “Peaaegu” täiskasvanud	Ülikooli õppima tahetud eriala	Ülikoolis õppimine tahetud erialal, aga tekkis tüli tähtsa õppejõuga	Distantseerumine koolist, alkoholi liigtarvitamine, vanemate surve	Eneseotsingud, reisimine, elukaaslasega kohtumine, kes motiveeris muutusteks	Uue eriala õppimine	Bakalaureusekraadi lõpetamine, perekonna loomine ja laste saamine, oma kodu soetamine
Osaleja 6 “Peaaegu” täiskasvanud	Erialase töö otsimine, mis ebaõnnestus ja noor leidis alternatiivi	Eestis teenindustöö tegemine, mis polnud erialaga seotud ja sellest tulenev rahulolematus	Teenindustöölt ära tulemine	Välismaale tööd tegema, aga siis Eestisse tagasitulek ja erialase töö otsimise jätkamine	Erialase töö leidmine	Laste saamine, korteri vahetamine ridaelamu vastu

Eraldumise faasis noor distantseerub nii vaimselt kui ka füüsiliselt lukustunud faasis tehtud otsusest, mille tulemusteni on jõudnud oma uurimuses Robinson, Wright ja Smith (2010). Analüüsid oma uurimuses osalenute vastuseid, siis kirjeldati samuti distantseerumist võetud kohustusest oma elus, nagu näiteks koolist või töölt ära tulemine. Selles etapis tuntakse erinevaid segaseid emotsioone, sest üheltpoolt ollakse kogemuse võrra rikkam, aga teisalt tagasi nõ "alguses". Samas järk-järgult eraldumine tekitab arusaamise, et muutused on võimalikud ja kasvab motivatsioon elu ümberkorraldamiseks (Robinson ja Smith 2010a), mida leidis ka minu käesolev uurimus. Näiteks intervjueritav distantseerus tehtavast teenindustööst ja motivatsioon kasvas uuesti erialast tööd otsida.

Seejärel, avastamise faas kui uute võimaluste otsimine taotleb esialgset katsetamist uutes otsustes ja selle peamiseks eesmärgiks on suurem rahulolu (Robinson ja Smith, 2010b). Samuti minu uuritavat sihtrühma analüüsid leidsin, et noored naised katsetasid ja nõ kompasid uusi võimalusi näiteks leidsid endale uue sobiva eriala, mida õppima mindi. Samuti selles perioodis suhtutakse avatumalt eneseotsimisse (nt iseseisvalt reisimine).

Robinson ja Smith (2010b) ja minu käesolev töö on leidnud, et taastumise faasis on sõlmitud uued otsused, mis tekitavad suurt rahulolu noore elus. Eelnevates faasides läbitud raskused on suurendanud indiviidi eneseteadvust ja seeläbi teadlikumat otsuste tegemist (nt jätkati suurema motivatsiooniga erialase töö otsimisega avastamise faasis ja lõpuks leiti erialane töö). Tabeli 2 lõpus on küpse täiskasvanud määratlemine, mis käsitleb intervjueritavate tulevikuvisioni ja eesmäärke järgmise 5 aasta jooksul.

Noorel täiskasvanul on võimalus veerandekriisi kogeda üsna tõenäoliselt, kuna vastastikku seistakse paljude erinevate eluväljakutsetega. Uurimuse põhjal saan öelda, et isegi kui inimene on saanud täiskasvanuks ja saab oma eluga väga hästi hakkama, siis ühiskonnas nad väärksid suuremat tähelepanu. Ühiskonnas teadvustamine sellel tasandil, et on olemas sihtrühm, kes on veerandees ehk aktiivses siirdumise protsessis. See annaks võimaluse mõista paremini noorte täiskasvanute nõ "venimise aega". Samuti soovitusena oleks (üli)koolidel ja noortekeskustel teha rohkem teavitustööd psühholoogi ja karjäärinõustaja olemasolust tasuta teenuste näol.

5. KOKKUVÕTE

Täiskasvanuks küpsemise protsess on siirdumine noorukieast täiskasvanuks ehk ühest etapist teise, mis võib luua elusündmuste kuhjumise riske (veerandea)kriisi ilmnemiseks. Eestis ei ole varasemalt veerandeaakriisi käsitlevaid uurimusi minu teada läbi viidud, seega tegemist on väiksemahulise pilootuuringuga. Käesoleva töö eesmärk on kirjeldada noorte naiste täiskasvanuks küpsemise protsessi ja leida veerandeaakriisi ilminguid nende endi käsitluses.

Kuue intervjuu põhjal noore täiskasvanu eas naisega selgus:

- Noortel veerandeaas naistel on ettekujutus, et milline peaks olema täiskasvanud inimene. Seega, enda täiskasvanuks määratlemine võib toimuda eriaegadel ja tulenevalt personaalsetest hoiakutest või tundest, et milline on täiskasvanud inimene.
- Täiskasvanuks saamine on protsess - seaduse järgi täiskasvanuks isemääratletud täiskasvanuni. Seaduste silmis võib noor olla täiskasvanud, aga see muutus ei toimu nõ üleöö. Noored näevad oma tulevikuvisioni, et millisena nad ise küpse täiskasvanuna on ja liiguvad kognitiivselt selles suunas.
- Täiskasvanuks küpsemise protsessis võib inimene läbida erinevaid kriisifaase elusündmuste kuhjumisel. Nende faaside läbimine on suunatud küpse täiskasvanud kujundi suunas. Kuna eluteed on erinevaid, siis kriisinähud ja toimetulek on individuaalne.

Kokkuvõttes võib öelda, et täiskasvanuks küpsemine on protsess, mil juhtub palju elusündmusi noore inimese elus. Sündmuste kuhjumisel võib tekkida veerandeaakriis. Antud väiksemahuline pilootuuring annab esimese kinnituse veerandeaakriisi ilmnemisest noorte naiste seas Eesti kontekstis. Samuti see tekitab tahtmist ja uudishimu veerandeaakriisi nähtusid uurida edasi ka noorte meeste käsitluses ja võrrelda kahte sugupoolt. Noored inimesed on ühiskonna suur väärtus, mistõttu käesolev uurimustöö aitab mõista veerandeaas olevaid noori täiskasvanuid ja selles protsessis neile toeks olla.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Atwood, J.D., Scholtz, C. (2008). The Quarter-life Time Period: An Age of indulgence, Crisis or Both? *Contemporary Family Therapy*, 30 (4), 233-250.
- Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Arnett, J. J. (2005). The developmental context of substance use in emerging adulthood. *Journal of Drug Issues*, 35, 235–254.
- Arnett, J.J. (2000). A theory of Development from the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480.
- Arnett, J.J. (2007). The long and leisurely route: Coming of age in Europe today. *Current History*, 106, 130-136.
- Arnett J. J. (2014). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. (2nd Edition). New York: Oxford University Press.
- Basavanthappa, B. T. (2007). *Psychiatric mental health nursing*. New Delhi: Jaypee Brothers.
- Butterworth, G., Harris, M. (2002). *Arengupsühholoogia alused*. (lk 326). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Clark, A. (2007). Crisis intervention. Lishman, J. (toim.), *Handbook For Practice Learning in Social Work and Social Care: Knowledge and Theory*. Second Edition. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers
- Coombs, W. T. (1999). *Ongoing crisis communication: Planning, Managing, and Responding*. USA: Sage Publication.
- Cullberg, J. (1980). *Kris och utveckling*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity, youth and crisis*. New York: Norton.
- Hammersley, M. (2013). *What is qualitative research?*. London: Bloomsbury Academic.
- Havighurst, R. (1961). *Developmental Tasks and Education*. New York: David McKay Co.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. (lk 163). Tallinn: Medicina.
- Howitt, D & Cramer, D. (2008). *Introduction to Research Methods in Psychology*. England: Pearson Education Limited.

- Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. Kasutatud 27.05.2017. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kasearu, K. Trumm, A. (2013). NEET- “Noored, kellega keegi ei arvesta ja kes kuskil ei käi”? *Praxis: Poliitikaülevaade 5/2013*. Kasutatud 24.04.2017. http://praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Too- ja Sotsiaalpoliitika/08_46_56_300_Poliitikaylevaade_5_veeb.pdf
- Knowles, M.S. (1980). *The modern practice of adult education. From Pedagogy to Andragogy*. (lk 52). New York: Cambridge Book Company.
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Levinson, D. J. (1986). A conception of Adult Development. Kasutatud: 29.01.17. *American Psychologist*, 4, 3–13.
- Martin, P., & Stayer, M. A. (1990). The experience of micro- and macroevents: A life span analysis. *Research on Aging*, 12, 294-310.
- Meel, L., Naarits, T. (2011). *Kriisisekkumise olemus ja roll. Üksikisiku sotsiaalse toe edendamisel kriisisituatsioonides*. (lk 1). Kasutatud 27.01.17. http://mahena.org/files/documents/Erialane%20kirjandus/Artikkel_T utvustus Kriisisekkumine Naarits Meel 2011.pdf
- Murphy, K. A., Blustein, D. L., Bohlig, A. J., & Platt, M. G. (2010). The college-to-career transition: An exploration of emerging adulthood. *Journal of Counseling & Development*, 88, 174–181.
- Noorsootöö seadus. (RT I, 16.06.2016, 6). *Riigiteataja*. Kasutatud 04.04.2016 <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015033>
- Poal, P. (1990). Introduction to the theory and practice of crisis intervention. *Quaderns de Psicologia*, 10, 121-140.
- Pulver, A. (1991). *Toimetulek Iseendaga*. Tartu: Fontes PMP.
- Reifman, A., Arnett, J.J., & Colwell, M.J. (2007). Emerging adulthood: Theory, assessment, and application. *Journal of Youth Development*, 2, 39–50.
- Robbins, A.; Wilner, A. (2001). *Quarter life crisis: the unique challenges of life in your twenties*. New York: Tarcher/Putnam.
- Robinson O. C., Smith J. A. (2010a). Investigating the Form and Dynamics of Crisis Episodes in Early Adulthood: The Application of a Composite Qualitative Method. *Qualitative Research in Psychology*, 7, 170–191.

- Robinson, O.C. (2015). Emerging adulthood, early adulthood and quarter-life crisis: Updating Erikson for the twenty-first century. In. R. Žukauskiene (toim.) *Emerging adulthood in a European context*. (lk.17-30). New York: Routledge.
- Robinson, O.C., Smith. J. A. (2010). Investigating the Form and Dynamics of Crisis Episodes in early Adulthood: The Application of a composite qualitative method. *Qualitative Research in Psychology*, 7, 170-191.
- Robinson, O.C., Wright, G.R.T., Smith, J.A. (2010). The holistic phase model of early adult crisis. *Journal of Adult Development*, 20, 27-37.
- Robinson, O.C.; Smith, J.A. (2010b). A case Study of Pre-Midlife Crisis: An Extraordinary Transformational Episode in an Ordinary Life. *Narrative, memory and ordinary lives*. (lk 145-157). Huddersfield: University of Huddersfield Press.
- Robinson, O.C.; Wright, G.R.T. (2013). The prevalence, types and perceived outcomes of crisis episodes in early adulthood and midlife: A structured retrospective-autobiographical study. *International Journal of Behavioural Development*, 37, 407-416.
- Robson, K. (2008). Becoming NEET in Europe: A Comparison of Predictors and Later-Life Outcomes. Kasutatud: 22.04.2017.
http://addme.inescporto.pt/home/european/RobsonK_Neet_paper_gni.pdf
- Schlummer, E. (2006). *Noored ja tööturg*. K. Visamaa (toim.). Noored ja tööturg: noorsootöö vaatenurgast (lk 9-18). Tallinn: MTÜ BGC Grupp.
- Schwartz, S.J., Côté, J.E., & Arnett, J.J. (2005). Identity and agency in emerging adulthood: Two developmental routes in the individualization process. *Youth & Society*, 37, 201–229.
- Servellen, G. (1997). *Communication Skills for the Healthcare Professional: Concepts and Techniques*. Gaithersburg, Maryland: An Aspen Publication.
- Slaikeu, K. A. (1990). *Crisis intervention: A handbook for practice and research (2nd ed.)*. Boston: Allyn & Bacon.
- Stapleton, A. (2012). Coaching Clients through the Quarter-Life Crisis: What works? *International Journal of Evidence Based Coaching and Mentoring Special Issue No.6*, 130-145.

- Statistikaameti andmebaas.(2016). *RV0212: RAHVASTIK --- Aasta, Vanus, Näitaja ning Sugu*. Kasutatud: 07.04.2017.
- Strömpl, J. (2017). Kategooriate loomine. Sisuanalüüs ja temaatiline analüüs. *Kvalitatiivne uurimisviis I, 13, (8)*. Loengukonspekt. Kasutatud: 31.05.2017.
- Tribal, H.B. (2015). Emerging adulthood: Defining the Life Stage and its Developmental Tasks. *Educational Specialist. (2)*.
- Tsiviilseadustiku üldosa seadus. (RT I 2002, 35, 216). *Riigiteataja*. Kasutatud. 04.04.2016. <https://www.riigiteataja.ee/akt/12806823>
- Läänemets, U. (2010). Identiteet kui mõistetud ja väärtustatud kooslus. Kasutatud 14.02.2017. *Õpetajate leht, 3/2010*.
- Ugur, K. (1999). *Väike kriisimeelespea*. EELK Haiglahingehoiu Keskus.
- Uljas, J., Rumberg, T. (2002). *Psühholoogia gümnaasiumiõpik*. Tallinn: Koolibri.
- Zorotovich, J.R. (2014). *Five Dimensions of Emerging Adulthood: A Comparison Between Students, Nonstudents, and College Graduates*. Doktoritöö. University of Tennessee, Knoxville.
- Zunker, V. G. (2006). *Career counseling: A holistic approach*. Belmont, CA: Thomson/Brooks-Cole. Chicago

LISA 1

INTERVJUUU KAVA

Uurimisküsimused:

4. Kuidas kirjeldavad noored naised oma elu hetkel? (olevik)
5. Milliste sündmustega seostavad noored naised oma täiskasvanuks küpsemise protsessi? (minevik)
6. Millisena näevad noored naised ennast viie aasta pärast? (tulevik)

Sissejuhatus:

- Tänamine, et intervjueeritav oli nõus osalema.
- Enda tutvustamine
- Uuringu tutvustamine, mis kasu intervjueeritav saab
- Sina-vormi kasutamise luba
- Anonüümsuse ja konfidentsiaalsuse kinnitamine
- Luba salvestamiseks
- Uurin, kas on intervjueeritaval endal küsimusi minule enne intervjuu algust

Intervjueeritava taustainfo:

Sugu: Naine

Vana Sa oled?

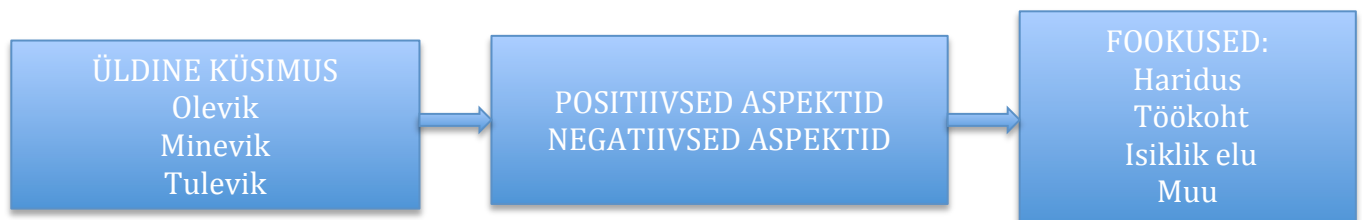
Milline on Sinu haridustase?

Kus Sa töötad?

Kuidas kirjeldad oma perekonnaseisu? Kellega koos elad? (eluaseme liik ..)

Kas Sul on lapsi?

INTERVJUEERIMISE ÜLDSKEEM:

1. BLOKK: Kuidas kirjeldavad noored naised oma elu hetkel? (olevik)

1.1. Kuidas sa oma elu praegusel hetkel kirjeldad? (haridus, töö, isiklik elu)

1.1.1. Millised aspektid tekitavad rahulolu?

1.1.2. Millised aspektid ei tekita rahulolu?

Toetavad küsimused:

Millised aspektid on olemas, millised aspektid on puudu?

Millised on saavutused, mida oleks võinud saavutada praeguseks eluetapiks?

Kui mõtled oma tunnetele, siis milline on põhiline tunne mõeldes oma elule?

2. BLOKK: Milliste sündmustega seostavad noored naised oma täiskasvanuks küpsemise protsessi? (minevik)

(Sissejuhatus: Mõtleme tagasi sellele ajale, kui sa lõpetasid gümnaasiumi..)

2.2. Missugused olid Sinu ootused täiskasvanuks saamisel? (töö, haridus, isiklik elu)

2.2.1. Mis on positiivset Sinu elus juhtunud peale gümnaasiumi lõppu?

2.2.2. Mis on negatiivset või rasket Sinu elus juhtunud peale gümnaasiumi lõppu?

Toetavad küsimused:

Kuidas Sa nägid ennast praeguses hetkes olevat peale gümnaasiumi lõppu (ootused)?

Millised on olnud Sinu eluteel põhilised sündmused, mis on mõjutanud Sinu kujunemist?

Millised sündmused on nõ tuult tiibadesse andnud?

Millised sündmused on emotsionaalselt rasked olnud? Kust abi oled saanud?

3. BLOKK: Millisena näevad noored naised ennast viie aasta pärast? (tulevik)

3.1. Millisena näed ennast viie aasta pärast kõige reaalsemas variandis? (haridus, töökoht, isiklik elu)

3.1.1. Millised aspektid võiksid olla hästi ja luua positiivsust elus 5 aasta pärast?

3.1.2. Millised aspektid võivad olla rasked või luua negatiivsust 5 aasta pärast?

4. BLOKK: Lisaküsimused:

Kuidas saaks noori naisi selles vanuses aidata ja millist abi nad Sinu arvates vajaksid?

Millised on Sinu arvates täiskasvanuks saamise märgid?

Kas soovid veel ise midagi juurde küsida või täpsustada?

Lõpetamine

- Tänamine
- Luba küsimine, et kas võin veel ühendust võtta, kui midagi selgusetuks jäi

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Stella-Lotta Aria (31.12.1993)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Veerandekriis: noore naise perspektiiv“, mille juhendaja on Dagmar Kutsar

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 01.06.2017.